Халқ денгиздир, халқ тўлқиндир, халқ кучдир!

ҲАЛҚ СЎЗИ

خلق سوزى

ҲИЖРИЙ ҚАМАРИЙ, 1413 ЙИЛ, МУҲАРРАМ, 20-КУН.
ШАМСИЙ, 1412 ЙИЛ, САРАТОН, 30-КУН.

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг газетаси

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган | 1992 ЙИЛ 21 ИЮЛЬ, СЕШАНБА, 139-СОН • 390 • | НАРХИ: сотувда 2 сўм.

1 сентябрь—Ўзбекистон Республикаси Мустақиллиги куни

ИСТИҚЛОЛ КЎЗЛАРИ ТИЙРАК БОЛАДИР, МИНГ ЙИЛЛИК ЎТМИШДАН САБОҚ ОЛАДИР...

ХОРАЗМДА АВТОМОБИЛЬ КОРХОНАСИ БЎЛАДИ

СУРАТДА: Учрашувдан лавҳа.

ЯҚИНДА Олмониянинг жаҳонга машҳур «Мерседес-Бенц» автомобилсозлик компанияси директорлар кенгаши президенти Вернер Ниефер Ўзбекистонга келди. Унга компаниянинг бир гуруҳ етакчи мутахассислари, ишбилармонлари ҳамроҳлик қилишмоқда.

Делегация 19 июль куни Ўзбекистон Президенти И. Каримов ҳамроҳлигида Хоразмга сафар қилди. Меҳмонлар Урганч аэропортидан Дўстлик шаҳрига йўл олдилар. Собиқ иттифоқнинг фуқаро авиация вазирлиги буюртмаси асосида қурила бошлаган, пировардида чала қолиб кетган заводни кўздан кечирдилар. Бу ерда маблағ тақчиллиги туфайли иш тўхтаб қолган эди. Мазкур корхона ўрнида республика эҳтиёжи учун ниҳоятда зарур юк ва йўловчилар ташишга мўлжалланган автомобилсозлик заводини барпо этиш мўлжалланаяпти. Олмониялик автомобилсозлар Ўзбекистон Президентининг бу борадаги фикрини маъқуллаб, ҳамкорлик қилишга тайёр эканликларини изҳор қилдилар. Шундан сўнг компания раҳбарлари билан заводни автомобиль ишлаб чиқаришга мослаштириш учун Олмониядан малакали мутахассислар гуруҳини қурилиш майдонига жўнатиш ҳақида фикрлашишди.

Корхона билан танишгандан сўнг меҳмонлар Ўрта Осиёда энг йирик Туямўйин гидроузелида бўлдилар. Қадимий Хивага ташриф буюрдилар. Очиқ осмон остидаги музей шаҳар хорижликларни ҳайратлантирди. И. Каримов ва Вернер Ниефер шу куни Тошкентга жўнаб кетдилар.

А. СОБИРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

МАЪНАВИЙ КЎПРИК

ТУРКИЯНИНГ «ЗАМАН» ГАЗЕТАСИ ЎЗБЕКИСТОНДА НАШР ЭТИЛА БОШЛАДИ

Собиқ Совет Иттифоқига нуқта қўйилганидан сўнг жонажон Ўзбекистонимиз ўз мустақиллигини янада мустаҳкамлаш йўлида собитқадамлик билан одимлаётир. Бу қондош ва жондош Туркия билан сиёсий ҳамда иқтисодий алоқаларнинг кун сайин ривож топиб бораётганида ҳам яққол кўзга ташланади. Қардошлик муносабатлари чуқур илдиз отаётганига кўплаб далиллар келтириш мумкин. Мана, яна бир қувончли хабар: Истанбулда чиқадиган «Заман» рўзномаси Ўзбекистонда ҳам нашр этила бошлади. Бу биз, ўзбек газетхонларини ғоят шодлантиради. Негаки бир пайтлар жумлаи жаҳонни Москва деб аталмиш марказ кўзи ва нуқтаи назари билан кўрган, кузатган ўзбек газетхони энди мустақил жумҳуриятнинг мустақил фуқароси сифатида воситачисиз дунёга чиқмоқда, ўқимоқда ва ҳоказо...

«Халқ сўзи» муштарийларига янги рўзноманинг таржимаи ҳоли ҳақида икки оғиз сўз: «Заман» — ижтимоий-сиёсий мустақил газета. У беш йил аввал Истанбул шаҳрида чиқа бошлаган. «Заман» — хусусий нашр. Мамлакат ташқарисидаги фаолияти Олмониядан бошланган. Озарбайжон, Қозоғистонда ҳам нашр этилади. «Заман» мутасаддилари бу рўзномани Нахичеван ва Туркманистонда ҳам чиқаришни йўлга қўйишмоқчи.

Мана, «Заман»нинг 17 июль, жума куни нашрдан чиққан ўзбек ва турк тилларидаги нишона сони қўлимизда. У нафақат ташқи кўриниши, балки ҳар бир ўзбек газетхони — муслим ва муслима учун қизиқарли, керакли, самимий ва донишмандона дил сўзлари, хабар-мақолалари билан ҳам эътиборни тортади. Туркия Президенти Турғут Ўзол «Заман» газетасининг Ўзбекистондаги нашри учун махсус табрик йўллаганининг ўзиёқ қардошларимиз бу хайрли ишни юксак мақсад ва шижоат билан бошлашганидан далолат. Туркия юртбошисининг «Икки халқ бир булоқдан сув ичмоқда» сарлавҳали табригида жумладан шундай сатрлар бор: «Туркия ва Ўзбекистоннинг дўст ва қардош халқлари орасидаги муносабатлари сўнгги вақтларда тижорат ва маданият соҳасидаги янги алоқалари билан янада мустаҳкамланмоқда. Бир булоқдан сув ичган икки халқнинг бир-бирини яқиндан таниши юрт ва дунё тинчлигига муносиб ҳисса бўлиб қўшилажагига ишончим комилдир.

Турк маданий ҳаётининг муҳим унсурларидан бири бўлган «Заман» газетасининг Ўзбекистонда ҳам тарқатилишини шу доирада баҳолаш лозим».

Шуҳрат ТЎЛҚИН ўғли,
«Халқ сўзи» мухбири.

М. НАЗАР олган суратлар.

ЕВРОПА КЕНГАШИ ДЕЛЕГАЦИЯСИ ТОШКЕНТГА КЕЛДИ

Европа кенгашининг, шу кенгаш бош котиби Катрин Лалюмьер Хоним бошчилигидаги делегацияси 18 июль куни Тошкентга келди. Делегация таркибида Туркия ташқи ишлар вазири Ҳикмет Четин, шунингдек Европа кенгашининг масъул ходимлари бор.

Европа кенгаши — қароргоҳи Франциянинг Страсбург шаҳрида бўлган нуфузли халқаро ташкилот. У Европа давлатлари ўртасида интеграция муаммолари, ўзаро алоқаларни ўрнатиш билан шуғулланади.

— Бу Европа кенгаши делегациясининг Ўзбекистонга биринчи ташрифидир, — деди Ўзбекистон миллий ахборот агентлиги мухбири билан суҳбатда Катрин Лалюмьер. — Республикангиз мустақилликни қўлга киритиб, халқаро майдонга чиқиб олганидан кейин ўзаро манфаатли ҳамкорликнинг кенг истиқболлари очилди. Биз бу ерга ана шундай алоқаларни йўлга қўйиш учун келдик.

Тошкент аэропортида меҳмонларни Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги давлат котиби Раҳим Ражабов, республика ташқи ишлар вазири Убайдулло Абдураззоқов, Туркиянинг Ўзбекистондаги фавқулодда ва мухтор элчиси Вўлқон Чўтур, бошқа расмий кишилар кутиб олдилар.

(ЎзА).

ДЎСТОНА СУҲБАТЛАР

Ўзбекистоннинг мустақилликка эришгани, суверен республиканинг халқаро майдонга чиқиб, унинг мустақиллигини жаҳондаги 120 мамлакат тан олгани — буларнинг ҳаммаси она диёримизда жуда катта ўзгаришлар содир бўлаётганининг яққол далилидир. Республика бош вазири Абдулҳошим Муталовнинг Европа кенгаши бош котиби Катрин Лалюмьер Хоним билан суҳбати чоғида жумҳуриятимиз тараққиётининг истиқболлари тўғрисида, кўпмиллатли Ўзбекистондаги ижтимоий барқарорлик ҳақида сўз борди.

Бош вазир муҳтарама меҳмонга республикада юз бераётган сиёсий ва иқтисодий ўзгаришлар тўғрисида гапириб берди. Юздан ортиқ миллат ва элат вакиллари яшаб турган Ўзбекистонда миллатлараро муносабатлар барқарор бўлиб тургани алоҳида таъкидланди.

Катерин Лалюмьер Хоним Европа кенгаши Ўзбекистон мустақил деб эълон қилинганини қутлайди, деб уқтирди. Бу — тараққиёт ва жадал ривожланиш йўлидир. Шу боисдан ҳам кенгашнинг нуфузли делегацияси Ўзбекистонга келди. Ташрифдан кўзда тутилган асосий мақсад ўзаро манфаатли алоқалар ўрнатишдир. Европа кенгаши Ўзбекистон Республикаси билан ҳамкорлик қилишга тайёр.

Суҳбатда Ўзбекистон Республикаси ташқи ишлар вазири Убайдулло Абдураззоқов, Туркия Республикаси ташқи ишлар вазири Ҳикмет Четин, Туркия Республикасининг Ўзбекистондаги фавқулодда ва мухтор элчиси Вўлқон Чўтур қатнашдилар.

* * *

Ўзбекистон танлаб олган тараққиёт йўли — муаммоларни демократик, маърифатли йўсинда ҳал этиш йўлидир. Мустақиллик учун, аввало, барқарорлик зарурдир. Республика Олий Кенгашининг раиси Шавкат Йўлдошев Европа кенгаши бош котиби Катрин Лалюмьер Хоним билан суҳбат чоғида ана шу асосий хулосани баён этди.

У ҳурматли меҳмонга мустақил давлат парламентининг фаолияти тўғрисида, Олий Кенгаш қабул қилган қонунлар ҳақида сўзлаб берди. Мустақил республиканинг халқаро ҳамжамиятга кириши, жумҳуриятимиз давлат мустақиллигини жаҳон ҳамжамияти кенг кўламда эътироф этиши — Ўзбекистон халқаро майдонга дадил чиқиб олаётганидан далолат беради. Ҳали анчагина ҳал бўлмаган муаммолар бор. Республика раҳбарияти, ўлканинг кўпмиллатли халқи бу муаммоларни тезроқ ҳал этиш учун барча ишларни қилмоқда.

Ўзбекистон тараққиётнинг маърифатли, демократик йўлини танлаб олгани сиёсий барқарорлик ва иқтисодий равнақнинг гаровидир.

(ЎзА).

ТАРИХНИ ҚАЙТАДАН ЁЗИБ БЎЛМАЙДИ

Ўзбекистон Президенти И. Каримов МДҲ раҳбарларининг Беловежьеда бўлган учрашувидан бошқа ҳамма учрашувларининг иштирокчисидир. У Москвада бўлган сўнгги учрашувда ҳам республика делегациясига бошчилик қилди. Ушбу суҳбатда музокараларнинг якунларини шарҳлайди, унинг янги ташаббуслари хусусида авж олган баҳслар ҳақида ҳикоя қилади.

— Ислом Абдуғаниевич, муболаға қилмаймиз, лекин МДҲ кўпмиллатли кучларини барпо этиш тўғрисидаги таклифингиз, назаримда, фақат сиёсатшунослар ва журналистлар орасида эмас, шу билан бирга давлат бошлиқлари орасида ҳам «довул» қўзғади, бунга олдиндан тайёргарлик кўрганмидингиз ёки у бадиҳами?

— Олмаота, Минск, Киев, Тошкент... учрашув кетидан учрашув. Ҳар бир раҳбар ўз фикрини айтди, ўз йўлини ҳимоя қилди. Бу эса тушунарлидир. Мустақилликка эришилгач, ҳар бир давлат пировард натижада ўз манфаатларини ва мақсадларини кўзлайди, аммо муштарак, умумбашарий қадриятлар ҳам бор-ку, ахир!

Миллатлараро можаролар давом этмоқда, одамлар ҳалок бўлмоқда, жиноятчилик авж олмоқда, жамиятда ажралиш содир бўлмоқда. Сиёсий раҳбарлар эса жаҳоншумул муаммолар тўғрисида гаплашиб олиш учун тўпланишяпти. Хўш, инсон қаерда қолди?.. Ҳа, ҳозир аҳвол мушкул. Нарх-наво ошиб бормоқда, энг зарур моллар, озиқ-овқат маҳсулотлари етишмаяпти. Лекин булар вақтинчалик, албатта. Энг даҳшатлиси шундаки, — одамларнинг ишончи қолмаяпти, қўли ишга бормаяпти. Ҳар қандай «қора кучлар» бундан фойдаланмоқдалар. Бундай давом этиши мумкин эмас. Шу сабабли МДҲ давлат бошлиқларининг учрашувида мен қатъий равишда: можароларнинг олдини оладиган восита даркор. Қонли воқеаларнинг авж олишига йўл қўймайдиган чинакам куч зарур. Ҳамдўстликнинг кўп миллатли кучлари ана шундай чинакам куч бўла олади, дедим. Очиғини айтаман: мустақил давлатларнинг раҳбарлари аввалига бу таклифни «совуқ» кутиб олдилар. Шу боисдан мен бу муаммони бир неча бор қатъият билан ўртага қўйишга мажбур бўлдим.

Сизга айтсам, олий даражадаги учрашувларда айрим масалалар кўриб чиқилаётганда ҳар бир томоннинг далиллари ишонарли туюлади. Лекин бундай ёндашув ҳозир мақбул эмас. Барча масалаларни жамлаб олиш, иккинчи даражали масалаларни асосийларидан ажратиб қўйиш керак!

— «Президент — отел»даги мажлислар залига қайтайлик. Ельцин ҳам, Кравчук ҳам, Назарбоев ҳам, яъни МДҲ энг йирик давлатларининг раҳбарлари бу масалани ўртага қўйишмади, кенгашнинг қатъий иш тартибини бузишмади...

— Мустақил республикаларнинг раҳбарлари учун мен жавоб бермоқчи эмасман, лекин ҳамдўстликда бундай вазиятнинг яна давом этиши мумкин эмас. Бир неча ой орқага қайтайлик. Ёдингизда бўлса, ўшанда мустақил республикалар раҳбарларидан айримлари: МДҲ — афсона, МДҲ — сунъий равишда тузилган ҳамдўстликдир, деган эдилар. Мен бундай ёндашувларга қарши чиққан эдим. Тарихни қайтадан ёзиб чиқиш мумкин эмас. Бунинг устига тарихнинг ҳар бир саҳифасини халқнинг бир неча авлодлари ёзишган.

Ҳозирги вақтда энг муҳими — қарама-қарши туришни тўхтатиш, тотувликка эришишдир. Бундан буён ҳам қон тўкилишига мутлақо йўл қўйиб бўлмайди! Ахир ғам, қасос туйғуси пировардида нафратни келтириб чиқаради. Ана ўшанда ҳеч қандай панд-насиҳат фойда қилмайди.

Одамлар қаерда яшамасинлар — Молдовадами, Арманистондами, Озарбайжондами, — бир нарсага — ҳимоя қилинишларига ишончлари комил бўлиши керак. Бинобарин, бу масъулият сиёсатчилар зиммасига тушади. Москвадаги кенгашда мен келтирган далиллар мана шу. Яширмайман: бу масалани ҳал этишда менинг қатъий туришимни МДҲ давлатларининг раҳбарлари қўллаб-қувватлаганидан мамнунман. Баъзи бировлар мени гапга кўнмайдиган қайсар дейишлари мумкин. Эҳтимол, уларнинг гапи тўғридир. Менинг ҳаётий тажрибам ҳамиша ҳақиқатни гапириш кераклигини кўрсатиб турибди. Аччиқ, оғир ботадиган бўлса ҳам ҳақиқатни гапириш керак! Бу кўп одамларга ёқмаса-ёқмас, аммо вақт ўтгандан сўнг сени тушуниб олишади, шугина эмас, қўллаб-қувватлашади. Бундай қилиш осон эмас, албатта. Бинобарин, мен тутган бу йўлимдан қайтмайман.

— Одатда мустақил давлатларнинг бошлиқлари тўпланадиган мажлислар зали эшиклари беркитиб қўйилганида кенг доирадаги газетхонлар ва телетомошабинлар у ерда нималар бўлганидан бехабар қоладилар. Москвада Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги хўжалик судининг ҳуқуқий мақоми тўғрисидаги ҳужжат имзоланди. Бу қандай суд, у нима билан шуғулланади?

— Биз сифат жиҳатидан янги, таъбир жоиз бўлса — маърифатли поғонага кўтарилмоқдамиз. Хўжалик суди қатъий ва холис ҳакам бўлиши керак. Биз бу билан янгилик кашф этганимиз йўқ. Европа ҳамжамияти худди шундай қоида асосида ишлаяпти.

Лев ЛЕВИН
суҳбатлашди.

Тошкент шаҳри.

«ПРАВДА» газетасининг 1992 йил 18 июль сонидан олинди.

ҚУТЛОВ

Ўзбекистон Халқ демократик партиясининг нашрлари — «Ўзбекистон овози» ва «Голос Узбекистана» ҳафтаномасининг бош муҳаррири этиб Шароф Убайдуллаев тасдиқланди.

У 1943 йилда Жиззах вилоятининг Кўрпасой қишлоғида туғилган, 1965 йилдан, яъни Тошкент давлат университетини тугатгач, вилоят, шаҳар ва республика газеталарида, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида ишлади. 1991 йилдан эса Ўзбекистон Республикаси Президенти аппаратида меҳнат қиларди.

Таниқли публицист Шароф Убайдуллаевни янги вазифа билан табриклаб, ишларига ривож тилаймиз!

«ХАЛҚ СЎЗИ» ЖАМОАСИ.

УЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ ҲУЗУРИДАГИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ҚАРОРИ

ДОКТОРАНТЛАР ВА АСПИРАНТЛАРНИ ИЖТИМОИЙ ҲИМОЯЛАШ ЧОРАЛАРИ ТЎҒРИСИДА

Республиканинг илмий салоҳиятини сақлаб қолиш ва мустаҳкамлаш, юқори малакали ходимларни тайёрлаш сифатини ошириш, шунингдек аспирантлар ва докторантларни ижтимоий ҳимоялашни таъминлаш мақсадида Вазирлар маҳкамаси қарор қилади:

1. Ишлаб чиқаришдан ажралган ҳолда докторантура ва аспирантурада таълим олаётган шахсларга, улар қайси идорага бўйсунишларидан қатъий назар, 1992 йил 1 сентябрдан бошлаб қуйидаги миқдорда стипендиялар, шу жумладан имтиёзли овқатланишга ойлик компенсация тўловлари белгилансин.

Докторантларга — олий ўқув юртининг илмий даражаси бўлган муаллимининг мансаб оклади миқдорида;

Аспирантларга — олий ўқув юртининг илмий даражаси бўлмаган муаллимининг мансаб оклади миқдорида.

2. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги шу мақсадларга зарур миқдорда пул ажратсин.

Вазирлар маҳкамасининг раиси

И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1992 йил 20 июль.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг

ФАРМОНИ

УРТОҚ М. Й. ИСЛОМОВНИ ФАРҒОНА ВИЛОЯТИ ҲОКИМИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

«Ўзбекистон Республикасида маҳаллий ҳокимият органларини қайта ташкил этиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси конституциявий қонунининг 1- ва 2-бандларига мувофиқ:

Ўртоқ Мирзажон Йўлдошевич Исломов Фарғона вилоятининг ҳокими этиб тайинлансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти

И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1992 йил 18 июль.

УЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

УРТОҚ М. Й. ИСЛОМОВни УЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚИШЛОҚ ХУЖАЛИК ВАЗИРИ ВАЗИФАСИДАН ОЗОД ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

Ўртоқ Мирзажон Йўлдошевич Исломов бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикаси қишлоқ хўжалик вазири вазифасидан озод қилинсин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти

И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1992 йил 18 июль.

• Халқ депутатлари эътиборига

ЯНГИ ҚОНУН ҚАБУЛ ҚИЛИНДИ-Ю...

У БИРЁҚЛАМА ИШЛАЯПТИ. НЕГА?

СЕССИЯЛАРИМИЗДА қабул қилинаётган ҳар қандай қонун халқ фаровонлигини, тинчлигию тўкинчилигини кўзлайди. Ўтган тўққизинчи сессияда қабул қилинган ва шу йил 1 июндан кучга кирган «Йўл ҳаракати қоидаларини бузганлик учун жавобгарликни кучайтириш тўғрисида»ги қонун ҳам кўча ва йўлларимизда рўй бераётган қоидабузарлигу автоҳалокатларни камайтиришда салмоқли роль ўйнаши шубҳасиз. Бироқ, унинг 130 моддаси 1- ва 2-бандлари бугун автоназоратчилар билан ойна қорайтирадиган кооперативлар тегирмонига сув қуяётгани, яъни, фақат уларнинг фойдасига ишлаш билан бирга кўча ва йўлларда асабий ҳолатни вужудга келтираётгани ҳам кўзга яққол ташланмоқда.

Тошкент шаҳрида ҳар икки машинадан бирининг ойнаси қорайтирилган десак муболаға бўлмас. Демак, автоназоратчининг ҳар қадамда, ҳар лаҳзада машина тўхтатиш имконияти бор. Тўхтатгач эса гапни бундай бошлайди:

— Ана, қорайтирилган ойнага протокол ёзаяпмизку?

Саволни ҳар ким ҳар хил тушунади ва шунга яраша муомала қилади. Сиз эса қонунни ўқигансиз, биласиз дейлик.

— Нега протокол ёзасиз, менинг ойнам давлат стандарти даражасида қорайтирилган. Ўлчанг ишонмасангиз?

— Асбоб йўқ ўлчайдиган.

— Унда нимага асосланиб «права»ни оласиз?

Бу савол жавобсиз қолади, чунки унақа аппаратнинг ўзи йўқ. Ҳайдовчилик гувоҳномангизни эса автоназоратчи барибир олади, аниқроғи, олганини—қўлидаги ҳужжатни қайтиб бермайди. Кейин уни олиш учун Давлат автомобил назорати бошқармасига борасиз. Комиссия сизга 30 ёки 50 сўм жарима ёзиб беради. Менинг машинамнинг ойнаси стандарт бўйича қорайтирилган, деб овора бўлманг — буни ўлчайдиган аппарат у ерда ҳам йўқ!

Энг қизиғи ва алам қиладигани пойтахт шаҳридаги ойна қорайтирадиган йирик «ТОН» кооперативи қонун кучга кирганидан кейин ҳам гуриллаб ишлаб турибди. Бундан ҳам қизиғи, гарчи қонунда ойналар тусини ўзгартириш билан шуғулланган фуқаролар ва мансабдор шахсларга ҳайдовчидан кўпроқ жарима солиш таъкидланган бўлсада, «ТОН» кооперативи бошлиғи Роберт Казанжаннинг гувоҳлик беришича, уларга ҳали бир сўм ҳам жарима солинмаган. ДАН ходимларининг айтишича, кооператив давлат стандарти бўйича қорайтираётган эмиш. Бунинг учун «ТОН»да Ўзбекистон давлат стандарти комитети бош директорининг ўринбосари В. Колганов ва ички ишлар вазирининг ўринбосари Ж. Камолхўжаевнинг қонун кучга кирмасдан икки ҳафта илгари имзолаган йўриқномалари бор. Қандингни ур, кооператив!

Хўш, унда автоназоратчилар ҳар сонияда тўхтатаётган шаҳардаги ўн минглаб автомобилларнинг «стандартдан ташқари» ойнасини осмондан тушган фаришталар қорайтириб кетибдими? Йўқ, ҳаммаси бўлмаса-да, ярмидан кўпи «ТОН»да қорайтирилган, «давлат стандарти»нинг «чегаралари рухсати» уларда илгари ҳам бор эди. Фақат, унинг фаолиятини тақиқлашга на ДАНнинг, на бошқанинг кучи етган. Мана энди, Қонун ҳам кооператив фойдасига, унинг манфаатига ишламоқда: «ТОН»да қорайтирилган ойналарни ювадиган хизмат ҳам ишга туширилибди. Марҳамат, бугун 500 сўм тўлаб ойнани қорайтиринг, эртага ДАНга 50 сўм жарима тўлайсиз, индинга шу кооперативга келиб 400 сўм тўлаб қора ойнани оқартираверинг! Тез ва қулай. Зўрми? Бу — кооперативчиларнинг халқни масхаралашига шароит яратиб бериш эмасми?

Нега «ТОН» ўзи «стандартдан ташқари» қорайтирадиган ойнани бепул оқартириб бермас экан, Қонунда шу нарса тайинланса олам гулистон бўлмасмиди? Нима учун ДАН ходимлари Қонуннинг бир бандини пала-партиш, асоссиз бўлсада бажариб, кунига юзлаб ҳайдовчиларнинг «права»сини олишади-ю, ҳали бирон марта Қонун ўша моддасининг иккинчи бандини бажарганлари йўқ — кооперативларга жарима солинмаяпти?

Қонун ишлаб чиққан мутасаддилар ва уни тасдиқлаган депутатлар Қонуннинг бундай бирёқлама амал қилаётганига нима дейдилар?

А. АЛИМОВ.

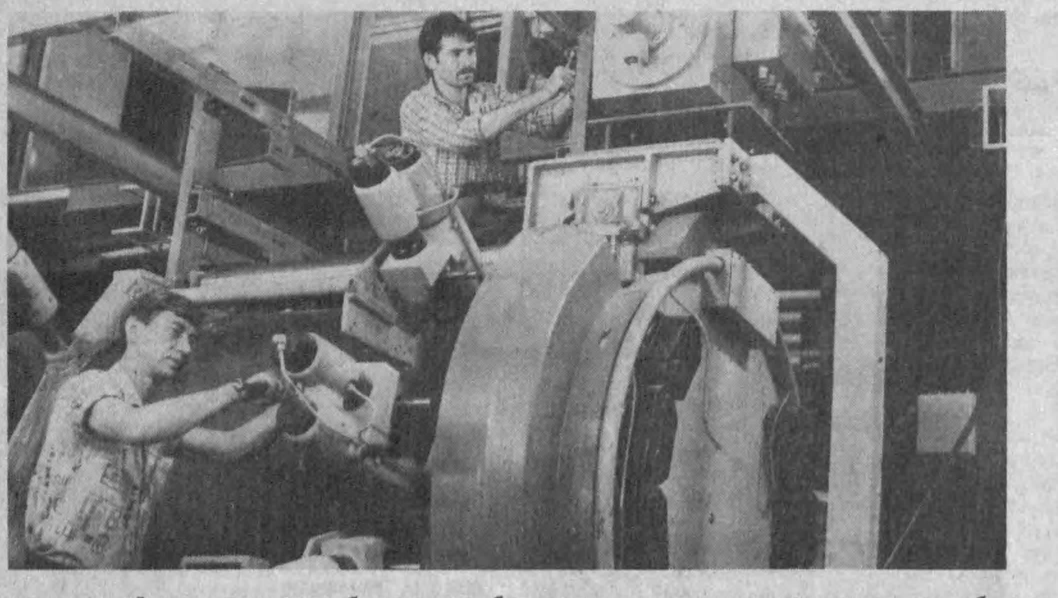

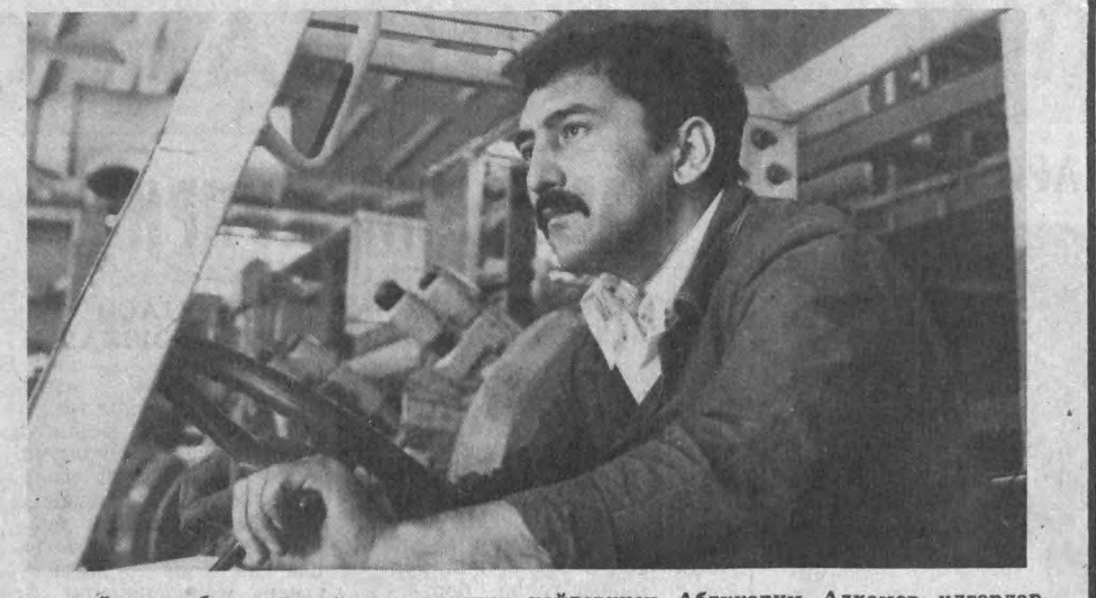

Тошкентдаги тўқимачилик ишлаб чиқариш бирлашмасининг пардозлаш фабрикасида янги техникани жорий қилиш давом этмоқда. Замонавий машиналарда ишлаш сифатли, чиройли, халқаро бозор талабларига жавоб берадиган газмоллар ишлаб чиқаришга ёрдам бермоқда.
СУРАТЛАРДА; 1. Монтажчилар Владимир Жамилов ва Валерий Филипповлар Чехословакиянинг янги машинасини ўрнатмоқдалар. 2. Цехларни қайта таъмирлашда автоюклагич ҳайдовчиси Абдукарим Адҳамов илғорлардан бири бўлаяпти.

Р. ШАМСУТДИНОВ олган сурат.

• Ҳуқуқшунос минбари

ДЕПУТАТ СЎРОВИ

ХАЛҚ депутатлари фаолиятида ва Кенгашнинг кўп қиррали амалий ишида ҳуқуқий жиҳатдан энг муҳим масала — депутат сўрови ҳисобланади. Депутат сўрови Кенгашнинг сессиясида давлат идораларига ва мансабдор шахсларга ижтимоий аҳамиятга молик масалалар юзасидан расмий тушунтириш бериш ёки ўз қарашини баён қилиб бериш ҳақида қўйилган талабдир.

Халқ депутати Олий Кенгашнинг сессияларида тегишли равишда Президентга, Олий Кенгаш Раисига ва Вазирлар маҳкамасига, вазирларга, Олий Кенгаш томонидан тузиладиган ёки сайлаб қўйиладиган бошқа давлат органларининг раҳбарларига сўров билан мурожаат қилиш ҳуқуқига эгадир. Халқ депутати республика ҳудудида жойлашган корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг раҳбарларига ўз республикаси ваколатига кирадиган масалалар юзасидан сўров билан мурожаат қилишга ҳақлидир. Маҳаллий Кенгаш депутати ҳокимларга ва Кенгаш раисига ҳамда бошқармалар раҳбарларига, шунингдек, Кенгаш ҳудудида жойлашган корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг раҳбарларига сўров билан мурожаат қилади.

Сўров депутат ёки бир гуруҳ депутатлар томонидан ёзма равишда ёки оғзаки берилиши мумкин. Ёзма равишда киритилган сўров Кенгаш сессиясида ўқиб эшиттирилиши керак.

Сўров берилган давлат идораси ёки мансабдор шахс сўровга Кенгашнинг сессиясида, лекин кечи билан уч кунлик муддатда ёки шу Кенгашнинг иш тартибида белгилаб қўйилган бошқа муддатда ёзма жавоб беришга мажбур. Сўров, унга берилган жавоб ҳамда сўровни кўриб чиқиш натижалари юзасидан Кенгаш қабул қилган қарор халққа эълон қилинади. Кенгаш давлат идораси ёки мансабдор шахс зиммасига депутат сўрови юзасидан қабул қилинган қарорнинг бажарилиши тўғрисида Кенгаш белгилаб қўйилган муддатда ҳисобот бериш вазифасини юклашга ҳақлидир.

Шуни ҳам қайд этиш лозимки, матбуот (газета) ва амалиётда депутатлар сўровининг ҳуқуқий маъноси ва уни турмушга татбиқ қилиш масаласида жиддий хато ва нотўғри талқин қилиш, ҳатто конституцион қонун ва қоидаларга зид бўлган тавсиялар тақдим этилмоқда. Шу сабабли депутат сўровини ким, кимга ва қаерда беради, деган масала аниқ ва тўғри ҳуқуқий маънода баён этилиши зарур. Амалда қонунларга асосан депутат сўрови:

— Кенгашнинг сессиясида берилади;

— сессия кун тартибига киритилиши шарт;

— сўров юзасидан Кенгаш сессиясида қарор қабул қилиш керак;

— депутат сўрови фақат сессияда ва кун тартибига муҳокама қилиш учун берилади.

— қабул қилинган қарор депутат (депутатлар) кўтарган муҳим масалаларни мазмунан ижобий ҳал этишга амалий ёрдам бериши лозим. Бинобарин, депутат сўровининг асосий аҳамияти Кенгашнинг ўз ҳудудида раҳбарлик ва ижрони назорат қилувчи обрўсини кўтаришга хизмат қилувчи омиллардан бири, десак тўғри бўлади.

Адолат юзасидан шуни ҳам айтиш керакки, депутат сўровининг аҳамиятини кўтариш учун ҳали кўпгина ташкилий ишларни бажариш зарур.

Сўров негизида кўп ҳолларда сайловчилар наказларининг бажарилиши, аҳолига коммунал — маиший ва ижтимоий — маданий хизмат кўрсатиш муаммолари ва бошқа хизматлар билан боғлиқ масалалар ётади. Сўровлар сессия кун тартиби билан боғлиқ эмаслигини алоҳида қайд этиб ўтиш даркор. Сўров овозга қўйилиб, кун тартибига киритилади, аммо баъзан сўров билан саволни аралаштириб юбориш ҳоллари ҳам учраб туради. Жумладан, депутат саволи уни қизиқтирган масала бўйича маълумот олиш тўғрисидаги илтимосдан иборат бўлса, сўров депутатнинг ваколати чегарасида аниқ бир масала юзасидан тегишли органлар ёки мансабдор шахслардан расмий изоҳ талаб қилишдир. Савол бериш ҳуқуқига сессия ҳар бир қатнашчиси, шу жумладан, таклиф қилинган кишилар ҳам эгадирлар. Сўров эса ундан фарқли ўлароқ, фақатгина депутатларга берилган ҳуқуқдир.

Халқ депутатлари ва маҳаллий Кенгашларининг сессиявий фаолиятларини ўрганиш ва таҳлил қилиш натижалари шуни кўрсатадики, сессияларда ўтказилган мажлисларда, афсуски, Конституция ва халқ депутатлари мақомига асосан депутатлик сўровига жавоблар муҳокама қилинмайди. Зеро, Кенгаш сессияларида ўзлари бажариши зарур бўлган масалаларни бошқа ташкилот ёки корхоналар зиммасига юклаш учун сўров ҳуқуқидан фойдаланишга ҳаракат қилувчилар ҳам бор. Шуниси характерлики, баъзи бир Кенгашларнинг сессияларида ижро учун масъул ходимлар депутатлардан тушган сўровлар тўғрисида ахборот бермоқдалар ва сўров бўйича қарор лойиҳасини тақдим қилмоқдалар. Аслида эса бу—сессияда сўров бериш фақат депутатгагина берилган ҳуқуқ эканлигини тушунмасликнинг оқибатидир. Бу ҳол Кенгашларнинг раҳбарлик ролига салбий таъсир кўрсатиши табиий.

Депутат сўрови ўз аҳамияти жиҳатидан ҳокимият органи бўлмиш Кенгашнинг обрўйини, раҳбарлик ва назорат функциясини такомиллаштиришга кўмаклашади. Мансабдор шахсларнинг ва ташкилотларнинг интизомли ва ўз вазифаларини бажаришга масъулиятларини ошириш руҳида тарбиялашга ижобий таъсир кўрсатади. Ҳар бир депутатнинг Кенгаш сессиясида у ташкил этган доимий комиссия ва депутатлар гуруҳида фаол қатнашиши учун энг қулай ҳуқуқий кафолатдир.

Адолат юзасидан шуни айтиш лозимки, ҳали ҳам кўпгина маҳаллий кенгашларнинг сессияларида депутатлар сўровига етарли эътибор берилмайди.

Кабир КОМИЛОВ,
Ўзбекистонда хизмат кўрсатган ҳуқуқшунос.

• Долзарб мавзуда суҳбат

РЕСПУБЛИКА МАНФААТЛАРИНИ ҲИМОЯ ҚИЛИБ

Республиканинг бозор иқтисодиётига ўтиши, жаҳон давлатлари ҳамжамияти доирасида мустақил Ўзбекистон алоқаларининг ривожланиши, республика фаолиятини ҳуқуқий жиҳатдан ҳар томонлама таъминлашни кучайтириш, ҳам ички, ҳам ташқи бозорда республиканинг иқтисодий манфаатларини ишончли тарзда ҳимоя қилишни энг долзарб вазифаларга айлантирди. Шу муносабат билан Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамасининг қарорига мувофиқ республика прокуратураси тизимида бутунлай янги бўлинма — ташқи иқтисодий фаолиятдаги порага сотилиш, ўғрилик ва бошқа суиистеъмолларга қарши кураш бошқармаси тузилди.

Ўзбекистон миллий ахборот агентлигининг мухбири А. Баранов билан республика прокурорининг ўринбосари С. М. МИРСАФОЕВ прокуратурадаги янги бўлинманинг вазифалари ҳамда унинг фаолияти тўғрисида суҳбатлашдилар.

— Бошқарманинг тузилиши ҳам, унинг вазифалари ҳам, ишининг қандай тарзда бўлиши ҳам ҳаёт тақозосидир. Ўзбекистон давлат мустақиллигига эришгач, жаҳон ҳамжамиятида муносиб ўрин эгаллашга интилиб, халқаро алоқаларни жадал ривожлантира бошлади. Барча соҳаларда, аввало иқтисодиёт соҳасида давлатлараро алоқалар ўрнатилмоқда ва мустаҳкамланмоқда. Қўшма корхоналар барпо этиляпти, хорижий фирмалар билан республика даражасида ҳам, шунингдек, қуйи иқтисодий тузилмалар, айрим ишбилармонлар ўртасида ҳам ҳамкорлик тўғрисида шартномалар пайдо бўляпти.

Бундай шартномаларнинг тузилиши яхши, албатта. Халқаро ҳуқуқий меъёрларга мувофиқ равишда, ўзаро манфаатдорлик асосида тузилган ҳар бир битим республикамизга фойда келтиради, мураккаб ўтиш даврини бошдан кечираётган, республика иқтисодиётини танг ҳолатдан олиб чиқиш, унинг иқтисодиётини тубдан янги изга солиш билан боғлиқ қийинчиликларни зўр қатъият ва сабр-бардош билан бартараф этаётган республика халқининг манфаатларига мос бўлади.

Лекин тажрибамиз кам, Жаҳон бозори қонуниятларини, халқаро иқтисодий муносабатларнинг қоидалари ва меъёрларини яхши билмаслигимиз, ишбилармон ҳамкорларни тўғри танлай билмаслигимиз сезилиб қолмоқда. Бундан ташқари, давлат ҳисобидан бойлик орттиришга уринадиган ғаразли кишилар учун «туйнук» очилиб қолмоқда. Айни шу сабабли хорижий фирмалар билан тузилган айрим битимлар, ҳатто юзаки қараганда фойдалидек туюлган битимлар ҳам аслида республикага унча наф келтирмаяпти, баъзан эса бундай битимлар туфайли катта зарар кўришимиз хавфи бор.

Айрим мисолларни келтириб ўтаман. Дон маҳсулотлари вазирлиги январь ойида ўзини Ростов вилоятидаги савдо уйининг президенти деб таништирган Папиашвили деган киши билан Ўзбекистонга 100 минг тонна буғдой етказиб бериш тўғрисида шартнома тузди. Текинга эмас, албатта. Шу дон учун Ростов вилоятига республикадан оз эмас — 800 миллион сўм пул ўтказилди. Шартномада кўзда тутилган муддатлар ўтди, республикадан салкам 1 миллиард сўм четга чиқиб кетди, — ҳозирги вақтда Ўзбекистон учун бу жуда катта пул — дондан эса ҳали ҳам дарак йўқ. Дарак бўлмайди ҳам, чунки, кейинчалик маълум бўлишича, мазкур савдо уйи тасарруфида доннинг ўзи йўқ, қолаверса дон жўнатишга унинг ваколати ҳам йўқ экан.

Шунга қарамай, ростовлик омилкор президент республикадан олган пулни ишнинг кўзини билиб сарфлади: бир қисмини ўзининг молиявий муаммоларини ҳал этишга сарфлади, деярли ярим миллиард сўмни акцияга айлантириб, Россиядаги йирик деҳқончилик банкидаги уюшмаси ҳисобига қўйди — шу тариқа моҳиятдан назорат қилиш ҳуқуқига эга акцияларнинг хўжайинига айланиб олди.

Деярли бой берилган ана шу пулларни эндиликда республика бюджетига қайтаришга муваффақ бўлинди, кредитлардан ғайриқонуний суратда фойдаланилгани учун бир қанча жазо чоралари кўрилиб, жарима солинди. Аммо бунинг учун кўп овора бўлишга, халқимизнинг пулини қайтариш учун тўла маънода жанг қилишга тўғри келди. Шартнома тузишдан олдин унга имзо чекадиган мансабдор шахслар ким билан шартнома тузилаётгани, унинг ҳақиқий ваколатлари ва имкониятлари қандайлиги билан қизиқишлари керак. Бозор муносабатларининг асосий қоидаларидан бири ҳам ана шундай.

Ёки бўлмаса яқинда бўлган бир воқеани айтиб берай. «Ўзбекистон деҳқончилик комплекси» раҳбарлари ўтган йилнинг май ойида зарур ҳуқуқий асослар бўлмаса ҳам, халқаро савдо меъёрларини бузиб, Австриянинг «Андрош трейдинг» фирмаси билан гўшт эвазига пахта толаси етказиб бериш юзасидан айрибошлаш битими туздилар. Битим тузиш чоғида аниқ кафолати олинмади, пахтанинг нархи олдиндан келишиб қўйилмади. Ҳатто мазкур фирма ўзи қанақа фирма эканлиги билан ҳам ҳеч ким қизиқмади. Маълум бўлишича, унинг асосий сармояси — бор-йўғи, беш юз минг Австрия шиллинги — тахминан 50 минг АҚШ долларига тенг бўлиб, битимга мувофиқ юбориладиган пахта қийматининг мингдан бир қисмини ҳам қопламас экан.

Ўзбекистонга зарардан бошқа ҳеч нарса келтирмаган ана шу ва бошқа ташқи савдо битимлари юзасидан республика прокуратураси жиноий иш қўзғатди, тергов олиб бормоқда. Ҳозир бошқармамизда шу тоифадаги ўн тўртта жиноий иш текширилмоқда. Асосий мақсад — республикага етказилган зарарни қоплаш, ташқи иқтисодий фаолиятни янада ривожлантириш учун ҳуқуқий кафолатни таъминлаш ва ўз-ўзидан равшанки, бепарволик билан ёки онгли равишда ҳуқуқий меъёрларни бузиб, республика, бутун халқ манфаатларига зарар етказиб, ўзининг ғаразли шахсий манфаатларини кўзлаётган мансабдор шахсларни жавобгарликка тортиш ҳамда улар етказган зарарни ундириб олишдан иборат, албатта.

— Сирожиддин Мирсафоевич, ташқи иқтисодий фаолиятни ривожлантириш истиқболалри тўғрисида гапирганда фақат прокурор назоратига, ҳуқуқий таъсир ўтказиш усулларига таяниб бўлмайди. Балки ҳукумат ва қонун чиқарувчи органлар даражасида бирон-бир асосли ҳужжатлар ҳам қабул қилиниши керакдир?

— Гапингиз тўғри, ишимизда шуни ҳам кўзда тутяпмиз. Республика прокуратураси бу борада ҳуқуқни муҳофаза қилиш, назорат этиш, хўжалик органлари ҳамда бошқа идораларнинг давлат ва жамоат мулкини сақлаш тўғрисидаги қонунларнинг қандай ижро этилаётганига тааллуқли материалларини таҳлил қилди. Хусусан, шу вақтгача амал қилиб келаётган айрим ҳукумат ҳужжатлари республикада хўжалик ишлари соҳасида, шунингдек ташқи иқтисодий фаолиятда юз берган ўзгаришлар сабабли бугунги кунда эскириб қолгани аниқланди.

Республика прокуратураси муайян тажрибага асосан ҳамда қонунийлик ҳолатини ҳисобга олиб, «Давлат ва жамоат мулкини сақлашни таъминлаш, ташқи иқтисодий фаолиятда ҳуқуқбузарликка қарши курашни кучайтириш чоралари тўғрисида» деган қарор лойиҳасини тайёрлади. Бу лойиҳа ҳукумат муҳокамасига топширилди, тегишли вазирликлар ва идораларга юборилди. Менимча, шундай ҳужжат қабул қилинса, у ҳозирги иқтисодий фаолиятнинг муҳим соҳасида қонунийликни мустаҳкамлашга кўп томондан ёрдам беради.

Эътиборингизни яна бир муҳим жиҳатга — хўжалик тузилмалари фаолиятида ҳуқуқий хизматнинг аҳамиятини оширишга қаратмоқчиман. Шу вақтгача бу ишга етарли аҳамият берилмаяпти, у иккинчи даражали бир нарса бўлиб қолмоқда, ҳолбуки, хорижда бирорта ишбилармон ҳуқуқшунослардан батафсил маслаҳат олмай туриб ҳеч қандай ишга қўл урмайди.

Ташқи иқтисодий алоқаларни кўр-кўрона ривожлантириб бўлмайди. Бўлажак амалий ҳамкорлар тўғрисида имкони борича кўпроқ маълумотга эга бўлиш зарур. Бизнингча, республикада хорижий фирмалар ҳақида, бирор мамлакат билан ҳамкорликнинг чинакам истиқболлари бўйича маълумотлар тўпловчи банк барпо этишни жиддий ўйлаб кўриш керак.

— Сўнгги вақтда ўзларини мустақил деб атайдиган оммавий ахборот воситаларида республиканинг айрим собиқ раҳбарлари, хусусан собиқ республика вице-президенти Ш. Р. Мирсаидов бошқармангизда сўроқ қилингани тўғрисида хабарлар пайдо бўлди. Улар гўёки қонунларни қандайдир тарзда бузганликда айбланаётган эмиш.

— Бу хил оммавий ахборот воситалари табиатан шов-шувга жуда ўч. Лекин айни ҳолатда шов-шув қилишга етарли баҳона йўқ. Муайян ишлар тергов қилиняпти, қандайдир тафсилотлар аниқланяпти, ҳақиқат юзага чиқиши керак. Булар бари — бизнинг кундалик ишларимиз. Худди шу мақсадда аҳволни чинакамига ойдинлаштириб бера оладиган ҳамма одамлар билан суҳбатлашяпмиз.

Бир қанча ишлар юзасидан ҳақиқатни аниқлаш учун чиндан ҳам тергов органларига республиканинг собиқ вице-президенти Ш. Р. Мирсаидов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг собиқ иккинчи котиби А. С. Ефимов таклиф этилди. Улар талайгина миқдордаги пахта толасини четга жўнатиб, республикага катта зарар етказилгани, республика бюджетидан асоссиз равишда пул ажратиш билан боғлиқ муайян ишлар юзасидан гувоҳ сифатида чақирилган. Шундай мақсадда биз фақат собиқ раҳбарларни эмас, вазирликлар, идораларнинг ҳозирги раҳбарларини ҳам, ўзга даражадаги раҳбарларни ҳам таклиф қиляпмиз.

Бу юқорида сиз эслатган оммавий ахборот воситалари ёзаётганидек, давр талаби ёки сиёсий нафсоният ва бошқа мулоҳазалар билан эмас, балки текширилаётган ишларнинг муайян ҳолати билангина боғлиқдир. Бу одамларнинг ҳаммаси — Ўзбекистон фуқаролари, бинобарин, республика, унинг халқи манфаатларини ҳимоя этишда ҳуқуқни муҳофаза қилиш идораларига кўмаклашмоқ—ҳар бир фуқаронинг бурчидир.

ЁРДАМ КЎРСАТИЛАЯПТИ

КЕЛЕС шаҳрида рўй берган ёнғин бир неча юз хонадонга кулфат келтирганди. Вилоят автомобиль транспорти ва тош йўллар ишчилари касаба уюшмалари қўмитасининг раиси Маҳмуджон Аҳмедовнинг таъкидлашича, шаҳарда истиқомат қилаётган Келес автобус-таксомотор парки ишчи-хизматчиларининг ҳам саккиз оиласи жиддий талафот кўрган. Тармоқ вилоят касаба уюшмалари қўмитаси, Келес автотранспорт корхонаси ва касаба уюшма қўмитаси маъмурияти ҳар бир оилага биринчи галда минг сўмдан пул беришга қарор қилдилар.

Ана шу автобус-таксомотор парки жамоасининг умумий йиғилишида табиий офатдан зарар кўрганлар уй-жойларини тиклаш учун жамоанинг бир кунлик иш ҳақини сарфлашга келишилди.

Касаба уюшмалари қўмиталари Тошкент вилоятининг табиий офатдан азият чеккан шаҳару-қишлоқларида бўлиб аҳолига ёрдам беришмоқда. Яқинда улар Паркент район халқ таълими тармоқ ходимлари уй-жойларини кўздан кечирдилар. Ёрдамга муҳтож кишиларга 20 минг сўм пул ёрдами кўрсатилди. Шунингдек, Оққўрғон районида ҳам ўқитувчилар, боғча ходимларига 16 минг сўм тарқатилди. Тиббиёт ходимлари касаба уюшмаси вилоят қўмитаси ҳам бу савобли ишдан четда қолмади. Улар Алимкент қишлоқ шифохонаси ҳамшираси Н. Бекназарова, ходимлар И. Кушаков, А. Карабўлиналарнинг ҳар бирига 1,5 минг сўмдан кўмак пули бердилар. Умуман, мазкур вилоят қўмитаси томонидан табиий офатдан зарар кўрган оққўрғонлик тиббиётчиларнинг 20 дан зиёд оиласига моддий ёрдам кўрсатилди.

Б. ПУЛАТОВ,
Тошкент вилояти касаба уюшмалари кенгаши матбуот марказининг мудири.

• Мустақиллик суқмоқлари

СИЁСАТ АСИРИ БЎЛМАСИН

«Мустақил давлатларимизнинг оёққа туриши мураккаб ва оғир кечмоқда. СССРнинг тарқаб кетиши, унинг ўрнида бир нечта мустақил давлатларнинг ташкил топиши ҳар бир халққа ўз тақдирини ўзи ҳал қилиш, ҳар бир жумҳуриятга мустақил ривожланиш имконини берди. Бу яхши ҳолдан қувонмай иложимиз йўқ. Лекин, иккинчи томондан ана шу ўзгаришлар ўнлаб йиллар давомида шаклланган иқтисодий муносабатларга таъсир этиб, унинг бузилишига сабаб бўлганлиги, бу эса ишлаб чиқариш даражасини пасайтириб, аҳоли ҳаётининг ёмонлашувига олиб келганлигидан кўз юмиб бўлмайди».

Мен Хўжанд шаҳрида бўлиб ўтган Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги шаҳар ва туманлар раҳбарлари учрашуви қатнашчиларининг қўшма баёнотини ўқир эканман, қизил империя ўргимчаклари усталик билан тўқиган тўрни яна эсладим. Тўр нима бўлгандаям узилди, лекин кўп нарсани олдиндан кўра олган большовой раҳбарлар мақсадларига эришдилар: мустақил йўлни танлаган давлатларда иқтисодий қийинчиликлар кучайгандан кучаймоқда. Қийинчилик эса, айрим одамларда яқин ўтмишни қўмсаш, СССРни тиклаш, ҳокимиятни яна КПСС қўлига топшириб қўйиш кайфиятини уйғотмоқда. Икки-уч йиллик қийинчилик одамларни чўчитиб қўйди. Лекин ҳамма ҳам 17-йилги тўнтаришдан сўнг ўнлаб йиллар давомида оддий фуқаронинг косаси оқармаганини, одамлар тўйиб овқатланишмаганини, аксинча, миллионлаб кишилар очликдан шишиб ўлганини эслашмайди. Фақатгина ўзларининг оғир меҳнатлари эвазига пайдо бўлган бойлик ва табиатдан ваҳшиёна фойдаланиш ҳисобига орттирилган сармоя туфайли ҳозиргига қараганда анча бой ва арзон бўлган етмишинчи йиллар дўконларини тамшаниб эслашади, холос. Тамшанганларга эса ноз-неъмат тўла қафас эшигини очсангиз бўлди, индамасдан кетаверишади.

Лекин, худога шукрки, ҳамма ҳам тамшанувчи тоифадан эмас. Аксинча, мустақилликнинг ширин мевасини тотиш у ёқда турсин, унинг рангини кўрган ҳолда танланган тўғри йўлдан адашмаслик учун курашаётганлар ҳам бор. Иқтисодни мустаҳкамлаш учун интилиш ҳам ана шу кураш сирасига киради. Буни Хўжанд шаҳар ижроқўми фаолиятида ҳам кузатиш мумкин.

Ўзаро олди-бердининг тобора сусаётганлиги, оқибатда ишлаб чиқаришнинг тўхтаб қолиши ва аҳоли турмушининг қийинлашаётганлигини кўрган Хўжанд шаҳар раҳбарлари МДҲ шаҳарлари ўртасида иқтисодий алоқаларни тиклаш ташаббуси билан чиқишди. Шу эзгу ният билан бу ерга 40 дан ортиқ шаҳар раҳбарлари таклиф этилди. Афсуски, бу хайрли тадбирга айримлар унчалик ишонишмадими, ҳар қалай Хўжандга Ўзбекистон, Россия, Украина, Беларусдан вакиллар келишди, холос. Келмаганларни билмадигу, лекин вақтини аямаганлар хурсанд бўлиб қайтишди.

Агар бу тадбир маъқул бўлмаганида эди, Зомин тумани ҳокими Н. Умаровнинг ушбу учрашувни анъанага айлантириш ва мудом амал қилувчи кенгаш таъсис этиш тўғрисидаги таклифини ҳамма бир овоздан ёқламаган бўлардилар.

Хўжандда вилоят корхоналарида тайёрланаётган маҳсулотлар ярмаркаси ҳам ташкил этилди. Унда Ўзбекистоннинг Бекобод ва Қирғизистоннинг Сулукта шаҳарларида тайёрланган моллар ҳам кўрсатилди.

Халқда ўтирган бўйра, юрган дарё деган гап бор. Борди-ю бу учрашув бўлмаганида тюменликлар ҳамон сочиқ ва мармартош қидириб юришарди. Улар Хўжандда ўзлари излаган ана шу маҳсулотларни харид қилиш учун салкам 1,5 миллион сўмлик шартнома тузишди. Шу учрашув туфайли Хўжанддаги сирли идишлар заводи сув ва ҳаводай зарур металлни қўлга киритиш имконини топди. Екатеринбургдан келган харидорлар сирли идишлар эвазига қора металл юборадиган бўлишди. Беларуслар эса Тожикистонда тайёрланаётган мева-сабзавот шарбатлари ва тузламалари қизиқтириб қолди.

Учрашувда маъмурий — буйруқбозлик иқтисодий тизимидан бозор муносабатларига ўтишдаги ички сиёсий вазиятнинг кескинлашуви, иқтисоднинг сиёсат қўлида гаров — асирга айланганлиги ҳақида ҳаққоний гаплар бўлди. Баёнотда ҳам шу хавотирлик ўз аксини топди. Учрашув қатнашчилари яхши қўшничилик, дўстлик, ўзаро ёрдам, иқтисодий маслакдошлик, аҳоли эҳтиёжини қондириш жиҳатларидан келиб чиққан ҳолда ўзаро муносабатлар ўрнатишга аҳдлашишди. Йиллик ярмаркалар ўтказишга келишиб олинди.

Ўринбой УСМОН,
«Халқ сўзи» мухбири.

ИСТИҚЛОЛНИНГ ИҚТИСОДИЙ АЪМОЛЛАРИ

Бу: фан ютуқлари ва илғор технологияларни ишлаб чиқаришга жорий этиш
● Етакчи тармоқ — қишлоқ хўжалигини оёққа турғазиш учун деҳқон (фермер) хўжаликлари сонини кескин кўпайтириш
● Миллий валютани муомалага чиқариш
● Мулкчиликнинг барча шаклларига эркинлик бериш
● Шахсий ташаббус ва ишбилармонликка кенг йўл очиш
● Корхоналарни хусусийлаштириш
● Эркин рақобат шарт-шароитларини яратиш
● Чет давлатлар билан ҳамкорлик ва алоқаларни янги босқичга кўтариш.

● Ҳамкорлик самараси

ЭРТАНИНГ УМИДИДА

Халқнинг дарди — оғир юк. Уни елкасига олган кишигина масъулиятни ҳис этади. Ўтган йили Зайнобиддин Мамарасулов бошлиқ бир гуруҳ ташаббускорлар қутлуғ ишга қўл urgандилар. Оёққа тушов бўлаётган муаммонинг ечими топилаётганда эса режалар барбод бўлди. Юқоридан, қўйилган сўнгги нуқта ҳаммасини аксига ҳал қилди. Нима учун? Мухбиримиз республика Ташқи иқтисодий алоқалар вазирлиги Андижон вилояти бошқармасининг бошлиғи З. Мамарасулов билан суҳбатда ана шу саволга жавоб топишга уринди.

— Зайнобиддин ака, аввало, масаланинг моҳиятини тушунтириб берсангиз?

— Андижон аҳолисининг зичлиги жиҳатидан дунёда энг олдинги ўринлардан бирида туради. Тан олиш керак, бу ерда жамоат транспорти энг оғриқ нуқталардан. Автобуслар ичи тирбанд. Ишга кеч қолиш, вақтни бой бериш ҳеч гап эмас. Энг муҳими — кишиларнинг асаби эговланади. Демак, ишда унум йўқолади. Ахир зўр-базўр, тушкун аҳволда корхонага келган ишчидан нимани кутиш мумкин? Биз ана шу мушкулотни оз бўлса-да енгиллатиш, яъни жамоат транспорти қатновини йўлга қўйиш мақсадида ўтган йили Жанубий Кореядаги «Самсунг» компаниясининг «Чунди Сервинг» фирмаси билан ҳамкорлик ўрнатдик. Улардан 15—30 ўринли автобуслар сўрадик. Хорижликлар замонавий машиналарини кўрсатишди. Биттасининг нархи 14—16 минг доллар эди. Албатта, бундай баҳо бизга маъқул бўлмади. Шундан сўнг улар ён беришди: кичик автобусларни 4—8 минг долларга сотиб олишга келишдик.

— Санамай саккиз дейиш қийин. Қолаверса, хорижлик сармоядорлар сувни кўрмай этик ечишмас...

— Тўғри, мушук ҳам текинга офтобга чиқмайди. Улар бизга 20—30 минг километр йўл босган 40—50 та автобусни сотмоқчи бўлдилар. Кўрдик, ёмон эмас. Маълум қисмлари алмаштирилса, автобус яна хизмат қилаверади. Бунинг эвазига кореяликлар 2 минг тонна пахта толаси сўрашди. Биз бажонидил рози бўлдик. Боиси — уни топиш, хорижга жўнатиш имкони бор эди. Устига устак, кўзда тутилган тола давлат режасига мутлақо халал бермас, 1990 йил ҳосили ҳисобидан эди.

— Саъй-ҳаракатга автотранспорчилар қандай муносабатда бўлишди?

— Транспортчиларнинг ташвиши енгиллашади-ю, норози бўлишадими? Аслида уларнинг ўзлари ҳам жон куйдиришди. Ҳатто Автомобиль транспорти вазирлигидаги ўртоқлар ёрдам сўраб вилоят ҳокимиятига мурожаат қилдилар. Ахир машиналар нархи жуда арзон эди-да. Қолаверса, эҳтиёт қисмлар билан таъминлаш кафолатлангани, ёнилғини тежаб ишлатиш имкони борлигини айтмайсизми? Афсуски, барча ҳужжатлар тартибга келтирилиб, сўнгги эшикка келганда ҳаракатларимиз чиппакка чиқди. Вазирлар маҳкамасидаги ўртоқлар таклифни рад этдилар. Гапнинг очиғи, бундай йўл тутиш бизни ранжитди. Негаки, халқнинг ташвишини енгиллатамиз, деб озмунча югурдикми? Турли остоналарга бош урганимизни қўяверинг, хорижликлар олдида ер чизиб қолганимиз ёмон бўлди.

— Ишончни йўқотиш нафақат бугунги, балки эртанги кунда ташланадиган қадамга ҳам тушов бўлади, шундай эмасми?

— Қарангки, шартноманинг рад этилиши режалаштирган иккинчи ишимизни ҳам барбод этди. «Самсунг» компанияси Андижонда болалар учун парҳезли таомлар тайёрлаш заводи қуришни ҳам кўзда тутганди. Агар ишларимиз юришиб кетса, 53 турда маҳсулот ишлаб чиқарган бўлардик. Бу ёғини сўрасангиз, ҳозир қишлоқларда чақалоқларга сут ўрнига нон чайнаб берадиган бўлиб қолдик. Оналар камқон. Витаминли неъматлар етишмайди. Нима қилиш керак? Ташвишимизга республика Соғлиқни сақлаш вазирлигидаги мутасаддилар ҳам қўшилдилар. Шу боис яна 2 минг тонна тола топдик. Бу гал умидимиз рўёбга чиқади деб ўйлагандик. Бироқ ҳукумат эҳтиёжимизни инобатга олмади. Буни қандай баҳолаш мумкин? Совуққонликми ёки лоқайдликми? Ё подадан олдин чанг чиқарма, дея йўлни тўсиб қўйишми бу? Тўғри, республика раҳбарияти шундай оғир замонда элни тўйдириш, мустақилликни мустаҳкамлаш учун жон куйдираётганлигини кўриб турибмиз. Ўтаётган ҳар бир кун ҳаловатсиз кечаётганини ҳам сезаяпмиз. Лекин ҳақли сўровлар рад этилмасин-да.

— Зайнобиддин ака, сиз ўз бошингиздан иссиқ-совуқ кунларни кўп кечиргансиз. «Ўзбеклар иши» даврида пахтани қайта ишлаш соҳасида масъулиятли лавозимни эгаллагансиз. Айтмоқчиманки, толани айирбошлаш қачондир ташвиш келтиришидан чўчимадингизми?

— Ука, мард бўлиб майдонга тушган киши йиқилишни ўйламайди. Қайси лавозимда ишламайлик, халқ ҳар бир қадамимиздан бохабар. Демак, унинг ташвишига шерик бўлсангиз, сизни ёлғизлатиб қўймайди. Демоқчиманки, режалаштирилган юмушларнинг бариси ипидан-игнасигача хомчўт қилинган.

Ҳозир халқимиз оғир кунларни бошидан кечираяпти. Аммо эртамиз ёруғ, иқтисодиётимиз боши берк кўчадан секин-аста чиқиб бораяпти. Унинг изга тушиб кетишида нима бирламчи-ю, нима иккиламчи — буни теранроқ англашимиз муҳим аҳамият касб этади.

Яна бир масала. Президентимиз фармонига биноан хўжаликларда қоладиган режадан ортиқ ҳамда 5 фоиз пахтани сотишни мувофиқлаштириш лозим. Вилоят ҳокимиятларида бу борадаги ишни марказлаштириш ҳақида ўйлаб кўрилса ёмон бўлмайди. Сабаби — айрим хўжаликларнинг раҳбарлари хом ашёни арзон-гаровга пуллаб юборишаяпти. Бошқа бировлар эса нима қиларини билмай ўйланиб қолишаётир. Кимнингдир ҳайбаракаллачилиги учун деҳқон азоб чекмасин-да. Мисол учун ўтган йили вилоятда 12-12,5 минг тонна тола хўжаликлар ҳисобида қолди. Лекин, юқорида айтилганидек, унинг катта қисми жаҳон бозори нархида сотилди деб бўлмайди.

— Яна ҳамкорлик хусусига қайтсак. Бу соҳада чет эллик ишбилармонлар билан бирга амалга оширилаётган ишлар ҳақида нима дейсиз?

— Ҳозирга қадар 20 га яқин компания ҳамда фирмалар билан шартнома тузганмиз. Андижон районидаги Чўлпон номли давлат хўжалигида бир кунда қарийб 900 тонна помидорни қайта ишлайдиган корхона қурилди. Бунда Италиядан келтирилган асбоб-ускуналар қўл келаяпти. Избоскан районидаги А. Тиллабоев номли жамоа хўжалигида эса италиялик мутахассислар ҳамкорлигида мева ва сабзавот маҳсулотларини консерва қиладиган завод барпо этилмоқда. Андижон шаҳрида «Ўзбекистон-Россия-Польша» ҳамкорлигида «Андижон-Марк» корхонасига тамал қўйилаётир. Бу ерда сут чиқиндиларидан янги турдаги маҳсулот чиқарилади. Лекин, тан олиш керак, қўшма корхоналарнинг аксариятида иш секинлик билан бораяпти. Сабаби — айрим хорижлик ишбилармонлар маблағ ажратишдан чўчиб турибдилар.

Малакали мутахассисларнинг етишмаслиги ҳам қийинчилик туғдирмоқда. Шу боис эндиликда ишбилармонлар тайёрлаш, уларга шарт-шароит яратиб беришга алоҳида эътибор қаратаяпмиз. Яқинда Туркияга 11 кишини тажриба орттиргани юборамиз. Улар орасида турли кичик корхона ва ширкатларнинг ишбилармонлари, завод ва фабрикаларнинг вакиллари бўлади.

Суҳбатдош:
Фозилжон ШОДМОНАЛИ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ. Қуйи Чирчиқ районидаги маҳаллий саноат корхонаси меҳнат аҳли халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришга алоҳида эътибор бермоқда. Ҳозир бу ерда гилам ва атлас тўқиш, тикувчилик, дурадгорлик каби қатор цехлар ишлаб турибди.

СУРАТЛАРДА: Корхонанинг илғор ишчиси Гулафзал Сўфихонова. Гиламдўз Холида Жумадуллаева шогирдлари даврасида.

Эркин БОТИР олган суратлар.

● Дарднинг томчиси

ЯРАТГАННИНГ ЎЗИ ҚЎЛЛАСИН

Агар Навоий вилояти ташкил этилмаганида Абдусамат Набиев ҳалигача ишсиз юрарди. Бўлмаса Навоийда ўн йил ишлади. Тошкентда, полимерлар химияси институтида номзодлик ишини ҳимоя қилди. Кимё фанлари номзоди бўлди. Академик Мирҳожи Асқаров унга шахсан тавсия ёзиб, Навоий электрокимё заводига ишга йўлланма берганди. Аммо завод директори Ядулло Орзиқулов академикнинг муборак имзосини писанд қилмади. Шундан кейин у Навоий тоғ-металлургия комбинатига борди. Комбинат кадрлар бўлими бошлиғи Тоҳир Рўзиев уни икки ҳафта роса сарсон қилиб, охири «сизбоп иш йўқ экан» деб қўя қолди. Бизда шунақа. Ҳатто фан номзодларининг қадри йўқ. Кейинроқ у хато қилганини сезди. Аввало директорларни кўндириш керак эди. Бизнинг жамиятда, бир ҳамкасбимиз киноя билан айтганидек, директорлар кўнмаса ҳеч ким кўнмас экан. Директорлар кўнмай юрган пайтларда Навоий вилояти ташкил этилиб қолди. Абдусамат ишли бўлди. Кўпчилик вилоят ҳокимиятида ишлашни орзу қилишади. Бундай ўйлаб қараса, у ерда ишлашнинг унча қизиғи йўқ. Телефонбозлик, қоғозбозликдан бошқа иш қилинмайди. Лекин Абдусамат бу ерга кераклигини билади. Баъзи вақтларда маошининг камлигидан нолиб қолади. Мен ҳайрон қоламан. Абдусаматдан бошқа ҳеч ким маошнинг камлигидан нолимайди.

Абдусамат шу кунларда нимагадир зерикиб юрибди. Бир куни ўзи дилини очди:

— Бу ерда одам роботга айланиб қолиши ҳеч гап эмас экан. Мен эса робот тоифасидаги одамларнинг қаердан пайдо бўлишини билмай юрардим. Аслида роботлар ҳам керак экан жамиятга.

Абдусамат ҳали кўп нарсани билмайди, билганида эди, бу қадар содда фикрламаган бўларди. Аммо Абдусамат ўз соҳасининг билимдони. Ўша куни экологик муаммолар тўғрисида баҳслашиб қолдик.

— Навоийда инсон учун зарарли бўлган корхоналарнинг ҳаммасини ёпиш керак, — деди у осмондан тараша тушгандай.

— Энди ёпилмайди, — дейман.

— Нега? — деб сўрайди у.

— Ўзига...—дейман маъноли қилиб.

Абдусамат қўл силтайди.

— Барибир ёпиш керак. Мана, «Навоийазот»нинг директори Крупин қаерларга бориб келмади. Ҳамма жойда ўзининг ўтмас молини мақтаб юрибди. Ҳозир хорижликлар ҳам химиявий ўғит олмай қўйди. Шундай бўлса-да, Крупин хорижликлар билан арзон-гаровга шартнома тузиб келаяпти. Ўғит ўрнига нима олишаяпти, биласизми? Конфет, кийим-кечак. Бунинг ўрнига буюртма билан кичик корхона қурса бўлмайдими?

Электрохимия заводи директори Ядулло Орзиқулов эса Хитой томонга юз бурган. У ҳам арзимаган латта-путта учун заводни тўла қувват билан ишлатиб, олинган маҳсулотни Хитойга жўнатмоқда.

Шу ерга келганда унинг сўзини бўлдим:

— Аниқроқ таклифларингизни айтсангиз бўларди?

Суҳбатдошим бирдан хомуш тортди. Сўнг яна сўзлаб кетди:

— Аниқроқ таклифим бор. Менинг илмий ишим айнан экология мавзусида, заҳарли газларни ўзига кўп ютадиган ва асосан электрониканинг энг нафис деталларини тайёрлашда ишлатиладиган полимерлар синтезига бағишланган. Мен Навоийга илмий ишимни амалда синаш учун келгандим. Лекин яқин орада унинг самарасини кўрмасам керак.

— Нега? — дейман.

Абдусамат менга узоқ тикилиб қолди.

— Билиб туриб сўрайсиз-а. Ҳозир Навоийда нафас олиш қийинлашмоқда. Бунинг сабабини биласизми? «Навоийазот» бирлашмаси бир соатда 378 минг куб ҳавони сўриб олади. Бир кеча-кундузда-чи? Э, гапираман десанг, гап кўп. Амалий иш йўқ. Агар менга қолса, кимё саноати корхоналарининг ҳаммасида зарарсиз маҳсулот ишлаб чиқаришни йўлга қўйган бўлар эдим. Шундай деймиз-у, биз, фуқароларнинг гапи қаергача борарди?

Осмон йироқ, ер қаттиқ. Мен Абдусаматдан кетишга рухсат сўрадим.

У чўкка тушиб, Қуръондан тиловат қилди: илоҳо, бизнинг дардларимиз Яратганнинг ўзига етиб борсин.

М. МАРДИЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

● Ёнилғи муаммоси

ФОЙДАЛАНИЛМАЁТГАН БОЙЛИК

Қарши-Ғузор шаҳарларини бир-бири билан боғлайдиган йўлнинг йигирманчи километрида кўкка ўрлаб турган улкан газ машъалаларига кўзингиз тушади. Мутахассисларнинг айтишларича, ёниб турган ана шу беш машъаланинг ҳар бири 170 минг аҳоли истиқомат қиладиган шаҳарни иситиш ва иссиқ сув билан таъминлаш қувватига эга экан. Ҳозирча қимматбаҳо ёнилғи атроф муҳитига заҳар сочиб, кеча-кундуз бетиним ёнаяпти. Қанчадан-қанча бойлик ҳавога учиб кетаяпти.

Машъалалар ёниб турган жойда бундан ўн йиллар муқаддам жумҳуриятимизда энг йирик саналган газ конлари очилган эди. Бугунги кунда Шўртан газ конларидан олинаётган зангори олов халқ хўжалигига катта фойда бераётир. Жумҳуриятимизнинг саноат марказларини ҳаракатга келтираяпти, Қозоғистон ва Қирғизистонга юборилмоқда. Шўртандан ҳар йили ўртача 16,5 миллиард куб метр газ олинмоқда.

Маълум бўлишича, газ машъалалари иложсизликдан ёқиб қўйилар экан. Аммо иложи бор яна бир бойликдан ҳам хўжасизларча фойдаланаётганимиз кишини таажжубга солмай қўймайди.

Шуни айтиш жоизки, газ конлари топилган жойдаги зангори олов таркибида маълум миқдорда нефть ва газ конденсати бўлади. Шўртан газ конларида ҳам нефть ва конденсат бор. Мутахассислар автомобиль ёнилғисига нисбатан танқчиллик сезилаётгани учун бундан икки йил муқаддам шу ернинг ўзида бензин ва дизель ёнилғиси ҳосил қилишга киришган, бунга бирмунча эришган ҳам эдилар.

— Бунга бизни ҳеч ким мажбур этган эмас, ўз ихтиёримиз билан ташаббус кўрсатганмиз, — дейди Шўртан газ конлари бошқармасининг бош технологи Раҳматулло Сайфуллаев. — «Узспецэнергогаз» ва «СредазНИИгаз» илмий-тадқиқот институтларининг олимлари билан ҳамкорликда газ конденсатидан бензин олиш ва шу йўл орқали бу соҳада юзага келган тангликка оз бўлса-да барҳам беришга бел боғланган эди. Изланишларимизни жамлаб, Москвадаги «Нефтехимпроект» илмий-тадқиқот институтига тақдим этдик. Бу ерда мутахассисларнинг хулосалари яна бир бор тасдиқдан ўтказилди ва маъқулланди. Шундай қилиб, Шўртанда конденсатдан бензин ва дизель ёнилғиси ажратиб олиш ишлари бошлаб юборилди. Конденсатдан автомобиль ёнилғиси олиш учун конденсатни барқарорлаштирадиган қурилма ўрнатилди. Бу қурилма ёрдамида конлардан оқиб келаётган газ таркибидаги суюқлик дастлаб қиздирилади ва совутилиб, ёнилғи ҳосил қилинади. Суюқлик икки бор қайта ишлангач, конденсат барқарорлашади. Мутахассислар конденсатни қайта ишлашдан ҳосил қилинган суюқликни кенг тармоқли ёзги ёнилғи деб атадилар. Дастлабки натижалар яна Тошкентга, илмий-тадқиқот институтига жўнатилди. У ердан шўртанлик мутахассислар томонидан газ конденсатидан ажратиб олинган суюқлик ГОСТ талабларига жавоб берадиган, атроф муҳитига зарар етказмайдиган, лекин октан сони бироз кам бўлган бензин эканлиги тасдиқланди ва рўйхатга олинди.

Шундай қилиб, Шўртанда газ конденсатидан бензин олиш йўлга қўйилди. Конденсатни барқарорлаштирадиган яна иккита қурилма тикланди. Қашқадарё вилоятининг айрим хўжаликлари, корхона ва ташкилотлари Шўртанда ишлаб чиқарилаётган бензиндан баҳраманд бўлишаяпти. Буюртмачилар сони кун сайин кўпайиб бораётир.

Ҳозир Шўртанда ишлатилаётган, конденсатни барқарорлаштиришга мўлжалланган қурилмаларнинг ҳар бири соатига 25 тонна конденсатни барқарорлаштириб бера олади. Бир кеча-кундузда 150 тоннагача бензин чиқариш мумкин бўлаётир. Бензин хўжаликлар, ташкилотларга мол айирбошлаш йўли билан ҳам етказиб берилаяпти.

Шўртанда ишлаб чиқарилаётган ёнилғига талаб катта. Лекин қурилмаларнинг қуввати ҳам етарли эмас. Бу ерда ҳатто бензин сақланадиган кенг сиғимли идишларнинг йўқлиги ҳам ёнилғини кўплаб ишлаб чиқаришга тўсқинлик қилиб турипти.

Шуни айтиш кераккки, газ конденсати таркибининг 40 фоизини автомобиль ёнилғиси ташкил этади. Шўртанда тикланган қурилмаларнинг ўз такомилига етмаганлиги натижасида ҳозирча унинг 30 фоизигина ажратиб олинмоқда.

Ҳақиқий 76 ёки 93 маркали бензин ишлаб чиқариш учун октан сонини ошириб, конденсатни барқарорлаштирадиган қурилмаларни қайта жиҳозлаш, катализатор цехини барпо этиш ишлари бошлаб юборилган эди. Ҳатто бензин ишлаб чиқаришга мўлжалланган цехлар қурилишига зарур жиҳозлар, ускуналар келтирилган, бинолар пойдевори тикланганди. Лекин маҳкамалар ўртасидаги бюрократик девор бу савобли, халқ хўжалиги учун муҳим ишни амалга оширишга ҳалақит бериб турибди.

Шўртан газ конларида ҳар йили бир миллион тонна, Қашқадарё вилояти ҳудудидан топилган жами газ конларидан икки миллион куб метр конденсат, 1,1 миллион тонна нефть қазиб олинади. Ана шу қимматбаҳо хом ашёнинг асосий қисми Фарғона ва Олтиариқ нефтни қайта ишлаш заводларига юборилмоқда. Айрим ҳолларда эса, негадир, бундан ўн йиллар муқаддам бўлганидек, нефть ва конденсат юкланган эшелонлар Чимкент ва Краснодар шаҳарларига ҳам юбориб турилипти.

Қашқадарё вилояти учун ҳар йили 700 минг тонна автомобиль ва дизель ёнилғиси зарур. Вилоят ҳудудидаги конлардан олинаётган нефть ва газ конденсатидан ўртача 1300 минг тонна бензин ва дизель ёнилғиси ҳосил қилиш мумкин.

Шўртанда газ конденсатидан бензин ажратиб олишга мўлжалланган корхона ишга туширилса, бу ерда вилоят эҳтиёжини тўла қоплайдиган даражада бензин ишлаб чиқаришга эришилади. Энг муҳими, нефть ва конденсатни Фарғонага ва бошқа жойларга жўнатишга, бензинни Қашқадарёга қайтариб юбориш каби сансалорликка чек қўйилади. Транспорт ҳаражатлари камаяди. Ёнилғи таннархи ҳозиргидек ошиб кетмайди. Халқ хўжалиги фойда кўрса кўрадики, зиён кўрмайди.

П. ГАДОЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

● Иқтисодчи фикри

ХУСУСИЙЛАШТИРИШ ҚАНДАЙ КЕЧМОҚДА?

Иқтисодиётда бош мезон — бозор иқтисодиётига ўтиш эканини ҳаётнинг ўзи белгилаб берди. Бозор иқтисодиётига ўтиш оғир ва ўта мураккаб жараён. Бу нафақат ишлаб чиқариш корхоналарига муносабатнинг ўзгаришига, балки жамият онгининг ҳам ўзгаришига, моддий бойликлар баҳоларининг қайта кўрилиши натижасида эса нафақахўрлар, талабалар, ногиронлар, кам таъминланган оилалар турмуш тарзининг вақтинчалик пасайишига ҳам олиб келади.

Иқтисодиётнинг бозор шароитларига ўтишга тайёр эмаслиги иқтисодий муаммоларни ечишни мураккаблаштиради. Эски иқтисодий усуллар ўрнини бозор иқтисоди эгаллаши иқтисодий ҳаёт фаолиятининг маъмурий системасини ўзгартира оладиган бозор тармоғини ташкил қилишни талаб этади. Зеро, баҳо сиёсати хусусийлаштириш ва давлат тасарруфидан чиқаришда асосий ўрин эгаллайди.

Тармоқларни тубдан ўзгартириш, хусусийлаштириш ва давлат тасарруфидан чиқариш зарурати тўғрисида ҳар хил фикрлар мавжуд. Хусусийлаштиришни энг аввало кичик корхоналар, савдо шохобчалари ва ишлаб чиқариш бўлинмаларидан бошлаш тавсия этилади.

Кўпгина мамлакатларнинг тажрибасидан ўрганиб, йирик ишлаб чиқариш корхоналарини ҳам хусусийлаштириш зарур. Чунки маиший хизмат кўрсатиш соҳаси моддий ишлаб чиқариш корхоналари билан узвий боғланган. Хусусийлаштирилгандан кейинги муваффақият эса маҳсулот ишлаб чиқарадиган корхоналарнинг эркин фаолиятига боғлиқ. Шунингдек, ўрта ва йирик корхоналарни хусусийлаштириш ва давлат тасарруфидан чиқаришдан келадиган фойда жумҳурият бюджетига қўшилади.

Ҳозирги кунда жумҳуриятимизда хусусийлаштириш ва давлат тасарруфидан чиқаришнинг ташкилий жараёни мавжуд эмас. Лекин шунга қарамай, айрим корхоналарни меҳнат жамоасига ижарага бериш, сотиб олиш ҳуқуқини таъминлаш, якка жамоа мулкчилиги шаклларини вужудга келтириш каби ишлар амалга оширилаяпти. Булар ҳали давлат томонидан бошқариб улгурилмаган ва такомиллаштирилмаган. Шунинг учун ҳам қилинаётган ишлар зиддиятлардан холи эмас. Яқинда қабул қилинган «Хусусийлаштириш ва давлат тасарруфидан чиқариш тўғрисида»ги қонун ислоҳотни амалга оширишга ёрдам берадиган услубий низомларнинг мавжуд эмаслиги сабабли меҳнат жамоалари ва ишлаб чиқариш раҳбарлари олдига кўпгина саволларни кўндаланг қўймоқда. Шу каби ноаниқликларнинг мавжудлиги, мустаҳкам ўрнашиб олган давлат буюртмаси, баҳо даражасининг чегараланиши, маҳсулотни жумҳуриятдан ташқарига чиқариш бўйича қоидаларнинг йўқлиги, вайрон бўлган давлат таъминоти ва тушуниб бўлмайдиган хом ашё-товар биржаларининг фаолияти шароитида хусусийлаштириш қандай ижобий натижалар беради?

Бугунги кунда ишлаб чиқаришнинг хўжайини йўқ дейиш хато бўлади. У ҳар бир ишлаб чиқариш соҳасида мавжуд. Бу хўжайинлар завод, фабрика ва совхоз директорлари, цех, участка ва бригада бошлиқлари эканлиги бизга маълум. Ҳақиқатда улар қонун бўйича мулкнинг соҳиблари эмаслар, фақатгина кўрсатилган ҳажмда маҳсулот ишлаб чиқариш ҳуқуқига эгадирлар. Корхона хўжайинлари ҳам маҳсулотнинг бир қисмини ёки ишлаб чиқариш доирасида кўрсатилган давлат буюртмасидаги маҳсулотларнинг ортиғини ўзлари тақсимлайдилар. Бу маҳсулот учун хўжалик фойда олса солиқ, ижара ҳақи тўламайди.

Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришида ҳисобга олинмаган ерларни яшириш ва бу майдонларни ноқонуний равишда катта пул эвазига ижарага бериш ҳоллари мавжуд. Режа бўйича экиладиган экинлар орасига ноқонуний йўл билан ўз томорқасини жойлаштириш ва ҳеч қандай солиқ тўламаслик, жавобгарлик ҳис қилмасдан сабзавот ва бошқа маҳсулотлар етиштириш ҳалигача учраб туради. Қолаверса, буларнинг барчаси давлат ерида бепул сув ва ҳатто меҳнат ресурсларидан фойдаланиш эвазига амалга оширилади. Бунда ҳам худди саноат ишлаб чиқаришидагидек, хўжаликни хусусийлаштириш ва давлат тасарруфидан чиқаришда қийинчиликлар туғилади. Шунинг учун хусусийлаштириш ва давлат тасарруфидан чиқариш тўғрисида жамоатчилик фикри сўралганда, қишлоқ аҳолисининг бир қисми бу жараённи маъқулламади.

Хусусийлаштириш қоидага кўра, камёб маҳсулотлар ишлаб чиқарадиган ташкилотларда юз беради. Бунда солиқ олиш ишлари тўғри йўлга қўйилиши, хусусийлаштирилган корхона эгаси ишлаб чиқариш воситаларини давлатдан сотиб олиши, ишлаб чиқарилган маҳсулотларни эса тўлиқ кўрсатиши керак. Бу, албатта, ҳаммага ҳам маъқул бўлавермайди. Ўз даромадларини қонунлаштириб қўйишни истаганлар кўп бўлишига қарамай, уларнинг баъзилари ҳаддан ташқари юқори солиқ тўлаш оқибатида танг аҳволда қолишлари мумкин.

Хусусийлаштириш ишлаб чиқариш воситаларидан четлаштирилган, фойдадан ўз улушини олиш имкониятидан маҳрум бўлган оддий ишчиларга, ўз маблағлари билан ишлаб чиқариш жараёнида қатнашиб фойда олишни истаган республикамиз ва чет эл фуқароларига кенг имкониятлар яратиб беради. Ундан корхоналар, меҳнат жамоалари, савдо, воситачилик ташкилотлари билан бир қаторда хуфиёна иқтисод структураси ҳам манфаатдордир. Кўриб турганимиздек, хусусийлаштиришдан кўпчилик манфаат кутмоқда. Лекин асосий вазифа шундаки, хусусийлаштириш натижасида жамият иқтисодиёт тизимини такомиллаштириш йўли орқали жумҳурият жамғармасига қўшимча маблағлар келиб тушишини, пештахталарда маҳсулот кўпайишини ва аҳолининг ижтимоий эҳтиёжлари қондирилишини таъминлашга эришиш зарур.

Ҳукумат хусусийлаштиришни бошқариб ва рағбатлантириб туриши керак. Бошланғич босқичда мулкларни сотиб олиш учун имтиёзли шароитлар яратиш лозим. Хусусийлаштирилган корхоналарнинг даромадига солиқларни камайтириш, маблағларнинг бир қисмини эса давлат ўз зиммасига олиши зарур. Давлат буюртмаси даражасини камайтириш, режадагидан ортиқча ишлаб чиқарилган маҳсулотнинг бир қисмига солиқни бекор қилиш, маҳсулотдаги ўзига тегишли улушдан эркин фойдаланиш имкониятини таъминлаш керак. Шунингдек, давлат мулкини сотиш ва сотиб олиш ишларини иложи борича жўнлаштириш даркор. Ўзига тегишли маҳсулотни жумҳуриятдан ташқарига олиб чиқиш учун корхоналарга имкониятлар яратиб бериш муҳим ишлардан биридир. Шунингдек, маҳсулотларнинг оммавий тусда четга олиб чиқиб кетилишини тўхтатиш учун корхоналарга ўз улушини жумҳурият ичида тижорат нархида сотишга рухсат бериш керак.

У. НОРОВ,
иқтисод фанлари номзоди.

НОГИРОНЛАРГА ЭЪТИБОР

Вақти келиб бозор иқтисодиёти жамиятни фаровонликка элтади — бунга шубҳа йўқ. Лекин кўриб турганимиздек, унинг остонасидан ҳатлаш айрим муаммо ва қийинчиликларга дучор қилмоқда. Штат қисқариши, баъзи корхоналарнинг иқтисодий синуви боис кўпчилик фуқаролар ишсиз қолаётир. Бунинг ёнига атрофимизда юз бераётган айрим ошна-оғайнигарчилик, ноҳақлик каби иллатларни қўшадиган бўлсак, яна қанчадан-қанча кишиларнинг ўз ишларидан айрилиб қолаётганини тасаввур қилишимиз қийин бўлмайди. Ҳа, ишсизлик — бу қашшоқлик демак...

Саидвали Тўхтаев бир неча йилдирки, ана шу сансалорлик гирдобида. У 1983 йил ҳарбий хизматдалик чоғида фалокат юз бериб, бир қўлидан ажраган эди. Уйига келиб икки ярим йил ишсиз юрди. Ҳатто соғломларнинг битта жойда муқим ишлаб кетиши мураккаблашаётган бугунги кунда III гуруҳ ногиронининг бу борадаги бошидан кечган югур-югурини айтиб ўтирмаса ҳам тушунарли. 1988 йилдан то 1990 йилгача Тошкент заргарлик заводининг тайёрлов бўлимида, кейинчалик «Тоштекстильмаш» заводида техник назорат ходими, омбор мудири, 467-МТМКда таъминотчи лавозимларида ишлаб келди.

Начора, янги жамиятнинг «мосуво эпкини» унинг бошини ҳам «силамасдан» ўтмади. Саидвали ишга жойлашиш учун А. Икромов район меҳнат биржаси директори М. Мирсоатовга бир неча маротаба мурожаат қилди. У эса Саидвалининг аҳволини кўра-била туриб 18-автокорхонада кондуктор бўлиб ишлаш учун йўлланма берибди. Ногирон одамнинг тиқилинч автобусда юриши, йўловчиларга чипта улашиши, бир вақтнинг ўзида пул санаши, қайтим қайтаришининг иложи йўқлигини тушуниш қийин эмас. Наҳотки бу ногирон йигитни қобилиятига мос иш билан таъминлаш шунчалар қийин?

П. ЖОЗИЛОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

• Фанимиз заҳматкашлари

МЕВАЛИ ДАРАХТ БЎЛГИН

Ҳозирги замон тараққиётини электроника асбоб-ускунаsiz тасаввур этиб бўлмайди. Хусусан, турли-туман ЭҲМлар, компьютерлар, саноат ва ишлаб чиқариш автоматлаштирилишининг мукаммаллашуви ҳам электроника фанининг тараққиёти билан чамбарчас боғлиқдир.

Республикамизнинг бундан кейинги ривожи йўлида бу соҳанинг аҳамияти ниҳоятда муҳим. Яқинда мен шу борада амалга оширилаётган ва режалаштирилган ишлар хусусида Тошкент давлат техника дорилфунуни электроника ва автоматика факультети амалий ва назарий физика кафедрасининг олиму ўқитувчилари билан бафуржа суҳбатлашдим. Ҳар қалай, амалий фанларда олимларимиз яхши самараларга эришаётган эканлар.

Таҳсилгоҳда «Амалий ва назарий физика» кафедраси илк бор 1967 йилда ташкил қилиниб, унга ёш олим Абдувоҳид Қосимов раҳбар этиб тайинланган экан. Дастлаб беш ўқитувчи ва икки техник ходим иш бошлаган. Абдувоҳид Ҳусанович битирувчи талабаларнинг илмга иштиёқмандларини ишга жалб қилиб, ўзига хос олимлар гуруҳини яратибди. Бевосита унинг раҳбарлигида шу кунгача икки киши физика-математика фанлари доктори, 16 киши физика-математика фанлари номзоди бўлибди. Лекин гап сонда эмас, сифатда. Ҳар бир олимнинг кашфиёти фанга, халқ хўжалигига заррача бўлса-да фойдаси тегмаса, барча чеккан заҳматлари бир пул бўлади. Бу борада Абдувоҳид аканинг шогирдларига кўпчилик ҳавас қилади.

Биргина мисол—илк шогирдларидан бири Дадахон Бунажаров устози раҳбарлигида дунёда биринчи бўлиб телевизион қурилмаларда ишлатиладиган, турли шароитларга чидамли бўлган совуқ ҳолдаги фаоллаштириш усулини ихтиро қилди. Бу қурилмалар ҳозир Москванинг Фрязино шаҳридаги электроника заводида ишлаб чиқарилаяпти ва улар бундан катта фойда кўришаяпти. Ўз навбатида завод маъмурияти олимларнинг ихтиросини ҳам муносиб баҳолаб, уларга катта миқдордаги пул мукофоти ва муаллифлик гувоҳномасини беришган (бу рағбатдан менинг кўнглим тўлмади. Нега Тошкент эмас?). Демак, бу кашфиёт шу пайтгача марказга хизмат қилмоқда.

Абдувоҳид Қосимовнинг 1985 йилда Москвадаги И. В. Курчатов номли атом энергия илмий-тадқиқот институтида муваффақиятли ёқлаган докторлик илмий иши жаҳон коинотшунослигида муҳим аҳамият касб этаркан. Домла илмий тилда менга бу ҳақда гапирар экан, фақат бир нарсани яхши англаб қолдим. Яъни, илгарилари унинг кашфиёти мутлақо махфий сақланган. Энди-эндигина айтилаяпти, холос.

Мен ҳурматли газетхонни зериктириб қўймаслик учун профессор Абдувоҳид Ҳусанович бошчилигида амалга оширилаётган ишларнинг айримларини соддагина тарзда баён этмоқчиман. Ўзбекистонга серқуёш дея нисбат берамиз. Лекин қуёш ҳароратидан самарали фойдалана олмаймиз. Мазкур жамоа эса бу борада жуда самарали усулни кашф этишган. Айтайлик, илгарилари полизчи ва сабзавоткорларимиз иссиқхоналарга ўрнатган ҳароратни сақлаб турувчи плёнкалар бир йилда бир марта ишлатилган. Олимларнинг «Нурлантириш» усули билан эса улар уч-тўрт йил ишлаши мумкин. Хуллас, қуёш энергиясидан фойдаланиб келажакда ҳар бир хонадонни иситиш мумкин бўлади. Буни домла ишонч билан таъкидлади.

Шунингдек, домла шогирдлари билан ҳамкорликда яратган янгиликлардан яна бири- ўзига хос ҳарорат ўлчагичдир. Бу ускунадан пахта, пилла хирмонларининг ҳароратини кузатиб боришда, ҳатто оғир бетоб бўлган кишининг ҳароратини доимий назорат қилиб туришда фойдаланилса, қулай ва самаралидир.

— Мустақил Ўзбекистонимизнинг амалий фанларда эришган ютуқлари жаҳоннинг барча ривожланган давлатлари билан беллаша олади. Бу муболаға эмас, бор гап, — дейди профессор Абдувоҳид Ҳусанович. — Шунинг учун келажакда ёш олимларимиз Германия, Франция, Япония, АҚШ каби давлатларга олти ой, бир йиллик илмий сафарда бўлсалар, мақсадга мувофиқ эди. Бу президентимиз олиб бораётган сиёсатга ҳам мос.

Абдувоҳид Қосимов билан суҳбатда бир нарсага амин бўлдимки, у шогирдлари ва фаннинг равнақи йўлида ёшларга кўмак бериш кераклиги ҳақида кўп гапиради.

Ўз ўрнида шогирдларнинг ҳам устозларига нисбатан ҳурмати баланд экан.

— Биласизми, домла жуда хосиятли одам. Бошқа жойларда олти-етти йил ҳеч нарсага эришолмасдан овворaи-сарсон бўлиб юрган йигитлар бизнинг кафедрамизга келиб, бир-икки йилда ўз йўлини топиб кетишаяпти, — дейди физика-математика фанлари номзоди Жалолиддин Муҳиддинов. — Абдувоҳид Ҳусанович ўзини ўйламаса, ўйламайдики, ёшларнинг изланиши, кашфиётлар қилиши учун елиб-югуради. Кўплаб олимлар шундай устозимиз борлиги учун бизга ҳавас қилишади.

«Дарахт бўлсанг, мевали бўлгин экан-да» деган ўй кечади кўнглимдан. Бу жамоадаги изланишларнинг самарадорлиги ҳам сарбону карвоннинг иноқлигидан бўлса, ажаб эмас. Мен кўплаб аспирантларнинг илмий раҳбарлари ортидан сарғайиб юрганларини кўп кўрганман, ахир.

— У киши умри давомида нимагаки эришган бўлса, гўё, ҳаммаси бизникидек туюлади. Биз нимани яратган бўлсак, ҳаммаси домла туфайли, — дейди камтаргина йигит, физика-математика фанлари номзоди Абдурашид Эргашев мени кузатиб қўяр экан, — зап вақтида келдингиз-да. Домла яқинда олтмиш ёшга тўладилар. Бизнинг чин дилдан табригимизни ҳам мақолангизга киритиб қўйинг...

Ғофир Шер МУҲАММАД,
«Халқ сўзи» мухбири.

Ғози РАҲМОН

ТАБИАТ КИТОБИДАН

ҚИЙИҚ ЎТИ ВА ХОНАКИ ГУЛЛАР

Кийик ўтини териб келишиб, даста-даста қилиб боғлашди ва очиқда офтоб ширасини кўтариб кетади, айвонда қурисин дея қозиқларга илиб қўйишди.

Шу айвонда хонаки тувак гуллар ҳам дераза раҳига терилиб туришганди. Улар бир-бирига эгилиб шивир-шивир қилишди ва қиқирлаб юборишди. Ҳаммадан мағрур ва сергўшт, сертикан кактус гап бошлади:

— Ҳой биродарлар, ановларга қаранглар, қўлга тушиб осилиб туришини, райҳонга ўхшаб одамларнинг томорқасида ўссаларинг бўлмасмиди? Шўринг қургурлар!.. Одамзод сизларни қуритиб, эзиб, майдалаб овқатга солиб ейди. Эҳ ёввойилар, ёввойилар!..

Туғилиб ўниб-ўсган жойидан юлиб олиниб, жудоликка чидай олмай турган кийик ўти жони ҳалқумига келиб деди:

— Ҳой, олифталар, сизларни биз томонларда гул сафига қўшишмайди. Улар заминнинг она безориси, дейишади. Одамлар бошингизни айлантириб тутқун қилиб қўйишган. Сиз ташқи оламдаги табаррук тўрт фаслни эсингиздан чиқариб қўйгансиз. Ҳам эсдан, ҳам эркдан айрилиб яна бизга куласиз. Ҳайриятки, бизнинг ўз юртимизда илдизимиз қолди. Келаси йил баҳорда ғуж-ғуж бўлиб ўсиб чиққани-чиққан. Сиз бўлсангиз дунёда на баҳор, на ёз борлигини билмай чанг ютиб, деразадан термулиб ўтирганингиз ўтирган.

— Ҳа, гапларинг тўғри, — дейишди уялганича ерга қараб хонаки гуллар.

БОДРОҚ

Бугун тушга бориб қуёш уйқусидан тиниқиб уйғонган дардчил қизнинг майин табассуми монанд умидвор жилмайди. Буни кўрган бир жуфт зағизғон тумшуғига икки-уч дона хас-чўпни кўтарди-да, бўлажак уяси — ёнғоқнинг айри шохига қараб учди. Ҳут шамоли бодомнинг сергак тортаётган киприги қовоқларига тегиниб уларни пуфлаб очмоққа уринди. Яна бир тутам шамолнинг узун ва намчил «тиллари» уялиб-нетмай қип-яланғоч дов-дарахтларнинг бошдин оёғигача ялаб-юлқиламоқчи бўларди. Тун ярмидан оққанда ўша намхуш шамол қайгадир исиниб келди-да, анча мулойим тортди.

Кампир қозон ичига ёпишиб кетган қасмоқларни кафтгири билан қиртишлаб, ўчоққа ўт қалади. Қозонга тўрт қошиқ сув солди. Сув қизиб ҳовур кўтарилди, қазмоқ кетди. Қизиган қозон таги йилтиллаб қолди. Кампир оппоқ ва узун енгини тўлдириб макка келтириб қозонга ташлади. Овози эгасига етган умид тошни ёради. Маккалар чарс-чарс ёрилиб сакраб-сакраб, ошиб-тошиб оппоқ бодроққа айланди. Кампир эндигина уйқудан уйғонган набираларига бир сиқимдан бодроқ улашди. Улар хивич отларини миниб, бодроқнинг хабарини бутун қишлоқ бўйлаб тарқатди.

Бодроқ бодраб очилди,
Олтин-кумуш сочилди...

Улардаги ҳушвақтлик катталарга ҳам юқади. Катталар ҳам жилмайиб қўяди. Олам жилмаяди...

АНДИЗНИНГ РИВОЯТИ

Андиздан нега номингни андиз дейишади, деб сўрадим.

— Жуда қизиқ бўлган, — деди у менга бошидаги саптотиб кўрмоқчи бўлганда — Одамзод илк бор мени тотиб кўрмоқчи бўлганда тамаки ҳидига ўхшаш қалампирдай аччиғим билан роса адабини берганман. Қўлу оғзи ачишиб, кўзини ёшлаб, мени дарров ташлаб қочган. Орқасидан андисан, анди, — деб қолаверганман. Яна бировининг қораси кўринди дегунча мен «ана анди, анди келаяпти, яна «ўйинимни» бошлайман», — деб турганимда (Ё ўша одам ўсимлик тилини биларди. Балки Луқмони ҳакимдир), «кимни анди, гўл деяпсан, шошмай тур, сеними», — дея нақ ўзагимни тагидан суғуриб олиб, пўстимни арчиб, ошқозон касалига даво бўлади, деб еб юборган ва менга қараб ўзинг анди, андиям гапми, онгсизсан, — дея бошқаларниям эргаштириб келганди. Уларгаям «шуни ўзагидан еб туринглар, сиҳат топасизлар, бу ҳали одамзодни масхара қилиб юрибди», деганича ўтган аждодларим гувоҳ. Бу ҳикоя менга ўшалардан мерос. Шу-шу одамлар мени анди, онгсиз дейишдан ийманиб, андиз деб қўя қолишган. Чунки доривор ўзагим уларники. Бир кун туз еган жойга қирқ кун салом жойиз, деган мақолниям одамларнинг ўзи яратишган.

Қашқадарё вилояти.

• «Халқ сўзи»га хат

ҲАҚОРАТГА ЛОЙИҚМАНМИ?

Ўн бир фарзандим, уч келиним, етти набирам бор. Турмуш ўртоғим билан ўзимни ҳисоблаганда йигирма уч жон уч хонали уйда яшаяпмиз. Турар-жой саҳнини одам сонига тақсимлаганда уч квадрат метрдан ҳам тўғри келмайди. Бундай шароитда яшашнинг қай даражада мушкул эканлигини айтиб ўтирмаса ҳам тушунарли.

1989 йил январь ойида Манғит шаҳар Кенгашининг раиси Ўразимбетовга қурилаётган турар-жой биноларидан уй ажратишини сўраб ариза бердим. У эса «Қаҳрамон она бўлсангиз район ижтимоий таъминот бўлимидан маълумотнома олиб келиб топширинг, ҳозир 407-навбатда турибсиз», деди.

Бундан натижа чиқмагач, 1991 йил 11 февраль куни шаҳар Кенгашига иккинчи маротаба ариза бердим. Улар аризамни имтиёзлилар қаторида 115-навбатда турганини айтишди.

Жавоб-ёзишмалар кўп бўлди, аммо ҳануз натижадан дарак йўқ. Шундан сўнг Амударё район кенгаши раиси Жуманиёзовга ариза билан мурожаат қилдим. У киши арзномани яна шаҳар Кенгашига юборибди. Уларнинг жавоби эса юқоридаги гаплардан маълум.

Дардимга дардкаш топилармикан, деган ниятда Ўзбекистон халқ депутати Р. Холбоевга ҳам мурожаат қилдим. Фалакнинг гардиши билан у ҳам шаҳар кенгаши раисининг ҳукмига топширилибди.

Ўразимбетов мен билан орани очиқ қилиб олиш ниятида 1992 йил 2 апрель куни ҳузурига чақириб «Сизнинг аризангизни қаноатлантиришнинг иложи йўқ! Бола туғишдан олдин жой масаласини пухта ҳисоб-китоб қилиб олиш лозим эди», дея мени ҳақорат қилди. Буни қандай тушуниш керак? Наҳотки, мен шундай ҳақоратга лойиқ бўлсам? Ишқилиб, кўп бола туққаним учун чора кўришмасин. Аслида фарзандларим деб шунча пайтдан бери овораю сарсон бўлиб юрганимнинг ўзи ҳар қандай жазодан оғир бўлмоқда.

Мендан сўнг ариза берган ва ҳатто бермаган одамлар ҳам уйли-жойли бўлиб қолишди-ку. Бизга эса тўрт йилда ҳам навбат келмади. Сўнгги умидим сендан, «Халқ сўзи».

А. МАТҚУРБОНОВА.

• Илм-фан чорраҳасида

Ўрта турк тили зарур...

Яқинда Ўзбекистон Фанлар академиясининг тилшунослик, адабиёт, фалсафа ва ҳуқуқ институтлари қўшма илмий кенгашида ўрта турк тили муаммоси қизғин муҳокама қилинди. Ўрта турк тилини яратиш масаласини муҳокамага ташлаган олимлар — фалсафа фанлари доктори Баҳтиёр Каримов ва Шоаҳмад Муталовлар бундай тилни яратишнинг лингвистик жиҳатлари ҳамда иқтисодий, сиёсий ва маънавий аҳамиятлари, уни вужудга келтириш йўллари ҳақида маъруза қилишди. Мулоҳазалар таниқли тилшунос, адабиётшунос, тарихчи ва файласуф, ҳуқуқшунос, иқтисодчи олимлар томонидан жиддий равишда илмий таҳлил қилинди. Хилма-хил нуқтаи назарлар илгари сурилди.

Муаллифларнинг фикрича, ўрта турк тили барча туркий тилларнинг имкониятларини ҳисобга олган ҳолда ўрталаштирилган, барча туркий миллатлар учун тушунарли бўлган, туркий тилларнинг табиий ривожланишига зарар етказмайдиган, уларнинг тенглигига дахл солмайдиган, бирорта туркий тилга устунлик бермайдиган, туркий миллатлар бир-бирларини яхшироқ тушунишларини таъминлайдиган алоқа воситаси бўлиб хизмат қилади.

Мунозарада айрим олимлар ўрта турк тилини умумий турк тили тушунчаси билан аралаштириб юборишди, натижада, Яссавий ёки Навоий фойдаланган тил барча туркий халқлар учун умумий бўлиши мумкин, деган фаразни ҳимоя қилишди. Баъзилари эса йирикроқ бўлган бирор туркий миллат тили, масалан, турк ёки ўзбек тили барча туркий халқларга ўргатилиб, умумий турк тилини вужудга келтириш мумкин бўлади, дейишди. Бундай йўл бирор миллат мавқеини бошқаларга нисбатан устун қўйишга, тил тенглигининг бузилишига, ўзаро ишончсизлик туйғулари туғилишига сабаб бўларди. Ўрта турк тили эсперанто сингари истиқболсиздир, деганлар ҳам бўлди. Хўш, ўрта турк тили зарурми?

Ҳозир туркий халқларнинг мустақиллик сари кураш даврида яшамоқдамиз. Бугунги кунга келиб собиқ СССРнинг парчаланиши, кўпчилик туркий республикаларда расмий мустақиллик эълон қилиниши бир қанча асрлар мобайнида мустамлакачилик шароитида яшаган кўпчилик туркий халқларнинг истиқлолига имконият яратди. Бу жараён бетўхтов ривожланиб боради ва охир-оқибатида барча туркий халқларнинг ҳақиқий озодликка эришишлари билан якунланади. Бундай шароитда туркий халқларнинг бир-бирига мададкор бўлишлари муҳим аҳамиятга эгадир. Ўзаро ҳамкорлик тил орқали амалга ошади. Ўрта турк тили умумий алоқа воситаси бўлиб хизмат қилиши ва умумий туркий бозорнинг шаклланишига шароит яратиши керак. Бундай бозор кимни бирлаштиради?

Ҳозирги пайтда расмий ҳисоб-китобларга кўра, туркий халқларга мансуб аҳоли сони 200 миллиондан ортиқдир. Улар яшаб турган майдонларни бирлаштирса, қарийб Австралия қитъасининг юзасига тенг майдон ҳосил бўлади. Айрим туркшунос олимларнинг илмий фаразларига кўра, туркий тил ва маданият жуда қадимий илдизларга эга бўлиб, улар умуминсоний маданиятнинг шаклланишида муҳим таянч воситалари бўлиб келган.

Қадимда туркий тиллар бир-бирига жуда яқин ва эгаларининг ўзаро тушунишлари жуда осон бўлган. Ҳозирги замон лингвистикасининг хулосасига қараганда, бир оилага мансуб тиллар ичида энг яқини туркий тиллардир, шу сабабли ўрта турк тилини яратиш жуда осондир. Б. Каримов ва Ш. Муталовлар ўрта турк тилини яратиш учун зарур бўлган математик формулани ҳам олимлар муҳокамасига ҳавола этишди. Уларнинг ҳисоб-китобини компьютерга солиб умумий натижа олинади. Шу асосда яратилган тил барча туркий халқлар учун тушунарли бўлади. Муаллифлар бу ғояни 1970 йиллардан буён ишлаб келишади. 1984 йили ёш олимлар конференциясида, 1980 йили Бутуниттифоқ туркологлар конференциясида, шу йил февраль ойида Норвегияда Инсон ҳуқуқлари институти ташкил этган илмий кенгашда бу ғоя синовдан ўтган. Хуллас, ўрта турк тили ҳақидаги илмий фараз амалий фаолият даражаси сари ривожланиб бормоқда. Энди муайян вақт мобайнида тилшунос, файласуф, ҳуқуқшунос, социолог, этнограф, лингвист ва бошқа соҳа вакиллари ҳамкорликда жиддий тадқиқот ўтказишлари лозим. Бу эса расман ўрта турк тилини тадқиқ этувчи илмий марказ ташкил этилишини талаб қилади.

Ўрта турк тили нима беради? Туркий халқларнинг бирлигини, ҳамкорлигини, иқтисодий, сиёсий, маънавий, маданий алоқаларни ривожлантиришда, умумтурк бозорини шакллантиришда асосий восита бўлади, бутун жаҳондаги туркий миллатдошларнинг бегоналашувига чек қўяди. Бошқа миллат вакиллари ҳам туркий дунё маданияти билан танишиш учун битта ўрта турк тилини билиб олса кифоя қилади. Бу тил туркий халқлар маданиятининг умумжаҳон маданияти хазинасига қўшилишига кенг шароит яратади.

Б. ТЎРАЕВ.

Сиз суратда кўриб турган гулгун чеҳрали бу қизчалар пойтахтимиздаги 486-болалар боғчасида ташкил этилган «Орзу» болалар ансамблининг жажжи рақкосаларидирлар. Уларнинг беғубор нигоҳларидан бахтиёрлик ва келажакка бўлган чексиз ишонч ҳисси балқиб турибди.

Ҳ. ШОДИЕВ олган сурат.

АСКАРЛАР ТАНТАНАЛИ ҚАСАМЁДИ

Ватанимизнинг жанубий сарҳадларида ҳарбий хизматни бошлаб юборган аскарлар Ўзбекистон халқига, унинг Президентига содиқ бўлиш тўғрисида тантанали қасамёд қилдилар.

Н-қисмнинг мустақил Ўзбекистон давлат байроғи ҳилпираб турган майдончасида саф тортган йигитлар ҳарбий қасамёд матнини бирин-кетин алоҳида фахр ва ифтихор билан такрорладилар.

Тантанали маросимда Термиз шаҳар ҳокимлиги раҳбарлари, уруш ва меҳнат фахрийлари, вилоят ва шаҳар кенгаши вакиллари, ота-оналар қатнашдилар.

(ЎзА мухбири).
Сурхондарё вилояти.

РУСТАМНИНГ ҚАНОТИ ҚАЙРИЛДИ

ЁКИ ЎЗБЕКИСТОН ФИЗКУЛЬТУРА ВА СПОРТ ДАВЛАТ ҚЎМИТАСИ ХАЛҚАРО АЛОҚАЛАР БЎЛИМИДАГИ «БЕҒАМЛАР» ҲАҚИДА

ШОҲМОТЧИЛАР хорижда ўтказиладиган мусобақаларга жўнаб кетиш учун кўпинча ҳужжатларини Ўзбекистон жисмоний тарбия ва спорт давлат қўмитаси қошидаги халқаро алоқалар бўлимида расмийлаштиришади. Аммо бу бўлимда беғамлар қўним топишган. Улар расмийлаштириш ишларини шу қадар пайсалга солишадики, ё ҳужжатларни мусобақалар бошлангандан кейин беришади ёки турли баҳоналарни айтишиб қайтаришади. Олимпиадачиларимиз бу бўлим фаолиятсизлигини амалда кўп бор кўришгани учун сафар юлдидан ҳужжатларини икки нусҳада тайёрлашди. Биринчи нусхасини юқорида қайд қилинган бўлимга, иккинчи нусхасини Москвага жўнатишди.

Олимпиадачиларимиз янглишмаган эканлар. Улар Манилага жўнаб кетишлари керак, лекин ҳужжатлар расмийлаштирилмаган. Ўшанда иккинчи нусха иш берди. Шоҳматчиларимиз Москвада ҳужжатларини расмийлаштириб, Филиппинга учиб кетишди. Олимпиадада зафар қучган жамоамиз мураббийси Сергей Пинчук матбуот ходимлари билан бўлган учрашувда халқаро алоқалар бўлими фаолиятсизлигини танқид қилгани ҳам шундан.

Энди тасаввур қилинг: олимпиадачиларимиз ҳужжатларни икки нусхада тайёрламасдан, бoқибeғамларга ишониб қолишганда, нима бўларди? Албатта, Манилага боришмасди. Демакки, олимпиадада кумуш медалларни қўлга киритишиб, жумла жаҳонга Ўзбекистон шуҳратини ёйиша олишмасди. Тўғри, улар бироз кутишганда, яъни олимпиада бошланиб бўлгандан кейин расмийлаштирилган ҳужжатлари қўлларига тегарди. Ахир бу бўлимдагилар кейинчалик масъул кишиларга «кўзларининг ишлаётганини» кўрсатиш учун ҳужжатларни номига расмийлаштириб қўйишга кўникиб қолишган.

Фикримиз қуруқ бўлмаслиги учун ушбу бўлимнинг фақат шу йилдаги фаолиятсизлигидан айрим мисоллар келтирамиз. Машҳур олимпиадачиларимиз Саидали Йўлдошев, Александр Ненашев ва Ўзбекистон чемпиони Рена Мамедова Польшада 25 апрель куни бошланадиган мусобақага бориш учун ҳужжатларини муддатидан илгари шу бўлимга топширишди. Тўғри, уларга расмийлаштирилган ҳужжатларни 24 апрель куни тавсия этишди. Лекин бу вақтда Польшада бошланадиган мусобақага назарий жиҳатдан ҳисоблаганда ҳам улгуриб бўлмасди. Яқинда бу бўлим учун жумҳурият Вазирлар маҳкамаси қарори ҳам аҳамиятсизлигини англадик. Маълумки, Вазирлар маҳкамаси қарорига мувофиқ шоҳмот бўйича ўсмирлар ўртасидаги жаҳон биринчилигида иштирок этувчи вакилимиз бориш-келиш харажатларини қоплаш учун (валюта ҳисобида) маблағ ажратилди. Шундай ҳуқуқни қўлга киритган 15-болалар-ўсмирлар спорт мактабининг истеъдодли шоҳмотчиси Рустам Қосимжонов Дуйсбург шаҳрига хаёлан эрта йўл олган экан. Бу гал бўлимдагилар Олмонияга борадиган учоқларга чипта йўқлигини баҳона қилишдан уялмадилар.

Беғамликнинг чегараси йўқ, деб бежиз айтишмас экан. Шоҳмотчиларимиз олимпиада зафар қучиб турган кезларда ҳам халқаро алоқа бўлимидагилар Рустам Қосимжоновнинг жаҳон биринчилигига бориши учун жой қойитмадилар. Натижада, юксак парвозларга чоғланган мурғак қалбнинг қаноти қайрилди. Ҳолбуки, мутахассисларнинг фикрича, Рустам бу биринчиликда фахрий ўринлардан бирини эгаллаши мумкин эди.

А. МЎМИНОВ.

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО

● ТЕЛЕФОНЛАР:
маълумот учун 33-07-48;
эълонлар бўлими 32-09-25.
Индекс: 64608. Буюртма Г—197.

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Вазирлар маҳкамаси.

Бош муҳаррир Анвар ЖЎРАБОЕВ.

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Карим БАҲРИЕВ, Эсирган БОЛИЕВ (масъул котиб, «Халқ сўзи»), Салоҳиддин МУҲИДДИНОВ, Зоҳид НОРМУҲАММЕДОВ, Ҳабибулла ОЛИМЖОНОВ (бош муҳаррирнинг биринчи ўринбосари), Лев ПАК (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Абдукарим РАҲИМБЕРДИЕВ (бош муҳаррир ўринбосари, «Халқ сўзи»), Қулаҳмад РИЗАЕВ, Эркин САМАНДАР, Азим СУЮН, Александр ТЮРИКОВ (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Александр УЛИЧКИН (масъул котиб, «Народное слово»), Муҳтарама УЛУҒОВА (бош муҳаррир ўринбосари, «Халқ сўзи»), Раим ФАРҲОДИЙ, Шавкат ЯҲЁЕВ, Пиримқул ҚОДИРОВ, Саидаҳрор ҒУЛОМОВ.

● МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ГСП
Тошкент шаҳри,
Ленинград кўчаси, 19-уй.

● Таҳририятга ҳажми 7 қоғоздан ошган материаллар қабул қилинмайди. Фойдаланилмаган мақолаларга ёзма жавоб қайтарилмайди.

Ўзбекистон Республикаси «Шарқ» нашриёт-матбаачилик концерни. Тошкент шаҳри 700083, Ленинград кўчаси, 32-уй. Босишга топшириш вақти 21.00 Босишга топширилди. 22.50.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12